

Газета заснована 1 вересня 1989 року

наш індекс 61671

21 листопада - Собор Св. Архистратига Михаїла

Сорочинський іконостас. 1750-ті роки

СВ. АРХАНГЕЛ МИХАЇЛ... ЦЕ Є НАЧАЛЬНИК ВСІХ ЯНГОЛІВ, ЯКІ СКЛАДАЮТЬ З СЕБЕ ВІЙСЬКО БОЖЕ. НА ЩО Ж БОГОВІ ВІЙСЬКА?

З ким же борються, з ким воюють янголи Божі? Вони безперестанку ведуть боротьбу з військом сатани – ворога Божого, з військом диявольським. До цієї великої боротьби воїнства небесного з військом пекельним Господь Бог і нас приставив, і св. апостолів, коли сказав їм: «Злих духів виганяйте!» І апостоли дуже раділи тому, що духи перед ними коряться іменем Христовим, кажуть: «Господи, і біси коряться нам в ім'я Твоє». І ця апостольська перемога над бісами дуже задовольнила Спасителя; Він сказав: «Я бачив сатану, що як блискавка впав з неба». Отже боротьба зі злом, з дияволом повинна бути завданням і для нас – християн. Ми, християни, повинні бути подібними до янголів між іншим і тим, що ми теж із себе складаємо воїнство Христове. Ми, християни, повинні теж боротися... На боротьбу закликає нас Христос; з ким же, з чим же ми повинні боротися? Перш за все ні з ким іншим, а з самим собою. Ми повинні з боротьбою йти до світла, до правди Божої. Повинні наступати на темряву народню, на несвідомість... – повинні стежити до світла. От ми тепер жаліємось на тяжкі часи життя; де шукати виходу з цього? «Шукайте перше правди

Божої, світла Божого, а все інше вам додасться», – каже Христос.

Наш український народ став на цей шлях – шлях шукання світла Божого і правди Його; вступив у велику боротьбу за Божу правду, за світло Боже серед нашого народу. Йде велика боротьба з темрявою, з забобонами людськими. Народ наш хоче розуміти Слово Боже, прагне слухати його в рідній мові; народ наш прагне до живої участі в церковній праці, до церковної волі; прагне визволитись від панування чужих нашому народові владик та порядків у церкві, і багато вже перемоги зробив... [...]

Але в це велике свято, коли ми вславляємо Архистратига небесних сил Св. Михаїла в його особі велику перемогу світла над темрявою, не будемо зупинятись своїм обуренням над тими, хто тримав наш народ у темряві і неволі, а подякуємо милосердному Господеві, що за допомогою Його небесних сил ми визволились з темряви на світло, з в'язниці на волю, і перед нами тепер шлях до свого рідного вільного життя.

*Митрополит Василь ЛИПКІВСЬКИЙ,
«Проповіді»*

В ЦЬОМУ ЧИСЛІ:

Блез Паскаль. Думки	2
За все дякуйте!	
Завжди радійте!	3
«Кордон при офірній варті»	6
Поезії Євгена Сверстюка	7-8
Треба висвятити людину	9
Модель нового розвитку	11
24 роки від дня загибелі	
о. Ярослава Лесіва	12
Кому що болить...	13
Історія храму	
Св. Миколая Притиска	14-15

Вперше у видавництві «Клію» щойно побачила світ книга поезій Євгена Сверстюка «Писані синім крилом». «Наша віра» презентує читачам це унікальне видання на стор. 6-8

Скрижалі Духа

Блез ПАСКАЛЬ

РЕЛІГІЯ ХРИСТІЯНСЬКА МАЄ В СОБІ ЩОСЬ ДИВОВИЖНЕ

Мати Божа з Ісусом. XIII-XIV ст. Фрагмент

ПІСЛЯ ПОКАЗУ НИЦОСТИ ТА ВЕЛИЧІ ЛЮДИНИ

Ми такі зарозумілі, що хотіли б, аби нас знала вся земля, навіть люди, які прийдуть тоді, коли нас не буде. І такі марні, що шана п'яти чи шести осіб, які оточують нас, тишить нас і вдовольняє.

Боятися смерті поза небезпекою і не боятися в час небезпеки, бо треба бути людиною.

Ріки – це дороги, які прямують самі й нас несуть туди, куди ми хочемо йти.

Не <граничними> зусиллями, а повсякденними вчинками людини треба вимірювати, що зможне для її чесноти.

Бог не чинить див у повсякденному керуванні Своєю Церквою. Це було б диво дивовижне, якби непогіршеність була в одному, але те, що вона у багатьох, тому видається таким природним, що керування Боже приховане під природою, як і в усіх інших Його витворах.

ЯСНОТА. ТЕМНОТА

Було б забагато темноти, якби істина не мала видимих ознак. Однією з них, варто захоплення, є та, що істина завжди перебуває у Церкві й у видимому зібранні. Було б забагато ясноти, якби у цій Церкві

дотримувались тільки одного погляду. Істинним є той, який був <у ній> завжди, бо в ньому завжди було істинне, хибного ж не було ніколи.

Понад усе нам подобається лише <сама> битва, зовсім не перемога.

ПРОТИ ТИХ, ХТО, УПЕВНИВ-ШИСЬ У МИЛОСЕРДІ БОЖОМУ, ЖИВЕ В НЕДБАЛЬСТВІ Й НЕ ЧИНІТЬ ДОБРИХ СПРАВ

Скоро двома джерелами наших гріхів є гордість і лнь, то Бог відкрив нам у Собі дві якості, аби їх зіцліпити: Своє милосердя і Свою справедливність. Справедливості властиве повалювати гордість, хоч би які святі були діяння, et non intres in iudicium; милосердя властиве долати лнь, заохочуючи до добрих діянь, як сказано у цьому місці: милосердя Боже закликає до покаяння, і в іншому, про ніневитян: сотворимо покаяння і подивимось, може Бог, яким випадком, ще зжалитися над нами. А відтак милосердя не тільки не дозволяє розслаблення, а навпаки, є тією якістю, що безумовно долає його. Таким чином, замість казати: якби в Богові не було милосердя, треба було би докладати всіх зусиль заради чесноти, слід сказати так: саме тому, що у Богові є милосердя, треба докладати всіх зусиль.

Історія церкви має бути називана, власне, історією істини. Один

з антифонів різдвяної вечірні: Eortum est in tenebris lumen rectis corde. «Постало в темряві світло для прямосердих» (лат.).

Не бійтеся, якщо тільки боїтеся, якщо ж не боїтеся – бійтеся. Лк. 12:32 : «Не лякайся, чередко мала» (лат.)

У <добу> невинності людини гідність людська полягала в тому, аби послуговуватися створіннями і панувати над ними, сьогодні ж у тому, щоби відокремитися від них і підкоритись їм.

Справедливо, що Бог, такий пречистий, відкрив Себе тільки тим, хто очистив своє серце.

Через це ця релігія мені мила, й уже завдяки настільки божественній моралі я знаходжу її досить авторитетною, але я знаходжу в ній більше.

Людя було постійно оголошувано, що вони перебувають у всезагальній зіпсованості, але що приїде Спокутник.

І це каже не одна людина, а безліч людей, і цілий народ пророкує саме це протягом 4000 років; книги, розсіяні <по світу> протягом 4000 років.

Ось, здійснюю я руки до мого Визволителя, що, прорікуваний протягом 4000 років, прийшов потерпіти і вмерти за мене на землі у час і за обставин, які були проречені, й за Його благодаттю я мирно чекаю на смерть, у надії навик поєднатися з Ним, однак живу радісно, чи то серед благ, які Йому вгодно було дарувати мені, чи то серед лих, які Він посилає мені заради мого блага, і терпіти як Він навчив мене Своім прикладом.

Треба подобатись тим, хто має погляди [sentiments] людські й м'які.

<Святе> Письмо наділене висловлюваннями і для того, щоб розрадити, і для того, щоб наполохати <людину> в будь-якому становищі.

Inimici dei terram lignant. Грішники лижуть землю, тобто люблять земні втіхи.

Є велика різниця між учнями й істинними учнями. Сказавши їм, що істина зробить їх вільними, розпізнаємо їх. Бо вони відповідають, що вони вільні і що самотужки ладні вийти з диявольового рабства. Вони, звісно ж, учні, але не істинні учні.

Є три засоби увірувати: рацію, звичка, надхнення. Релігія християнська, якій єдиній властиве рацію, не визнає за своїх істинних дітей тих, хто вірить без надхнення. Це не означає, що вона виключає рацію і звичку – навпаки; але треба відкрити свій ум доказам, зміцнити це звичкою, проте через упокореність треба віддати себе надхненню, яке саме тільки може забезпечити істинну і спасенну здійсненість, ne evacuatur glux Christi.

Неосягненне, що Бог є, і неосягненне, що Його нема, що душа <поєднана> з тілом, що ми зовсім не маємо душі, що світ був створений, що він не був <створений> тощо, що перворідний гріх був і що його не було.

Quid fiet hominibus qui minima contemnunt majora non credunt?

Дві найдавніші КНИГИ у світі – Мойсеева і Йовова. Один юдей, другий поганин, обидва розглядали І.Х. як своє спільне осереддя [centre] і свою мету: Мойсей, наводячи обітницю Божі Аврааму, Якову тощо, і його пророцтва, і Йов. Quis mihi det ut Il тощо. Scio enim, quod rebemptor meus vivit Ill тощо.

Стиль Євангелії викликає захоплення зі стількох поглядів і, між іншим, з того, що ніколи не зводить жодного лихого слова [invective] ані на катів, ані на ворогів Ісуса Христа. Бо в істориків <євангельських> нема жодного такого слова проти Юди, Пилата, ні проти жодного з юдеїв.

Якби ця стриманість [modestie], зарівно як багато інших прекрасних рис євангельських істориків, була вдавана, і якби вони її вдавали для того тільки, щоби змувати всіх відзначити її, тоді – як не насмілювались цього відзначати самі – їм не стало б труда набутти друзів, які б відзначили це їм на користь; але оскільки чинили вони так, як чинили – без удаваності і за цілком безінтересовим порухом <серця>, вони нікого не спонукали відзначити це; і, гадаю, багато таких-от речей не були відзначені і до сьогодні; а це засвідчує безпристрасність [froideur], з якою це робилось.

Ніколи ми не чинимо зла так рясно [pleinement] і так весело, ніж коли чинимо його з сумління.

Як ми псуємо собі розум, так само псуємо собі й почуття.

У розмовах ми уформовуємо розум і почуття, у розмовах ми їх і псуємо. Тож добрі чи злі <розмови> уформовують чи псують їх.

Завичай світ спроможний не осмислювати того, чого він не хоче осмислювати.

Розмови тут даремні, треба визнати, що релігія християнська має у собі щось дивовижне. Це тому, що ви в ній народилися, скаже хтось. Зовсім ні, я був твердо налаштований проти неї саме з цієї підстави, адже боявся, як би це упередження не підкупило мене; але хоч я у ній і народився, я не полишаю бачити її саме такою <дивовижною>.

Закон зобов'язує до того, чого він не дає; благодать дає те, до чого зобов'язує.

3 кн. «Думки», переклад
Анатолія Перепеді і Олега Хомі.
Дух і Літера, 2008.

Пресвітер Володимир АНДРЕЙКІВ

За все дякуйте! Завжди радійте!

ПОКАЙТЕСЯ! ВІРУЙТЕ В ЄВАНГЕЛІЮ – ЦАРСТВО БОЖЕ НАСТАЛО!
або ВСТУП ДО БОГОСЛІВ'Я ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ. Частина II. – Київ, «Юніверс», 2015

Ця книжечка – вступний курс лекцій з «Самого Основного Богослів'я» для студентів першого курсу Сотеріологічного факультету Поліогласительного Кафолічного Університету, в якому упорядник читає лекції з даного предмету. Книжечка адресована вузькому колу читачів – тим, хто щиро шукає істину!

Три речі викрадають у нас Щастя: смуток за минулим, тривога перед майбутнім та невдячність за теперішнє! Минулого вже немає, майбутнє ще не настало, а є тільки теперішнє! З минулого в теперішньому присутні наслідки (дій у минулому), з майбутнього – відповідалність (перед тим, що гряде!) Тому аби досягнути Щастя, потрібно вкоренитися в теперішньому вдячності та відповідальності. Вдячність, бо «нині» і все, що в ньому – це Божий дар (Слава Богу за все! «За все дякуйте!»). Відповідалність – за предків та перед нащадками: за те, що передали нам наші предки: і за зло (родові гріхи, страсті, які треба зіцлювати), і за добро (родові чесноти, які, відповідно, потрібно примножувати); не відрікатися від них, добро примножувати, а помилки, зло виправляти та жити так, щоб нащадки отримали світ – як духовний, так і екологічний стан Вселенної – в якнайкращому стані! Отже, все, хоч би що ми робили: чи оцінювали минуле, чи дивились в майбутнє – повинно служити щастю кожного і всім! Оскільки все, що чинить свободна істота, вона робить з надією наблизитись до щастя, сотворити собі добро, тому й автор, намагаючись бути у вдячності та відповідальності, прагне сказати те, що потрібно кожному для досягнення щастя тут і зараз.

Ще раз нагадаємо – три речі викрадають у нас Щастя: смуток за минулим, тривога перед майбутнім та невдячність за теперішнє! З істинністю цього твердження погодиться кожен тверезомислячий, бо воно логічно правильне – розум не має претензій до цього твердження. А виводити суть усім своїм еством (не тільки раціональним розумом) можуть лише християни! Бо тільки християни Щасливі! Чому тільки християни?! Даваймо поміркуюємо разом. Отже, щоб бути Щасливим, потрібно «бути тут і зараз!» А «Є», а не «буває» (змінюється), тільки Той, Хто Є – Сущий, Який про себе говорить: Я є Той, Хто Я є! Отже, Сущий – тільки Бог-Троїця, Особистість!!!

Тобто, Щасливий, Блаженний тільки той, хто є, хто є Богом, тобто з Богом став єдиним, обожився, хто став іпостасю Церкви, Тіла Христового, тобто спільноти християнських істот; той, хто всіх іпостасно, в тайнстві спілкування (перихорези, взаємопроникнення) вміщує в собі і сам перебуває у всіх. «Щоб усі були єдине: як Я в Тобі, а Ти в Мені, Ми в них і вони в Нас...» – це Щастя, Царство Боже, мета, до якої Бог веде все творіння! А ця мета досягається в Церкві, в Тайнстві Тіла Христового, в Євхаристії! А християни – це і є ті свободні іпостасні істоти, які живуть парафіяльним життям, життям Тіла Церкви, Євхаристією! Ознаки Щастя – це стан відповідальності та вдячності! Подивимось, чи ці риси притаманні християнам, тобто чи вони відповідальні та вдячні?! Виявляється, тільки християни і є істинно та абсолютно до кінця відповідальні за ВСЕ і за ВСІХ, та вдячні за ВСЕ і за ВСІХ! Християни знають – ми кожен перед кожним у всьому винні; кожен перед кожним за все і в усьому відповідальні! Чому це так? Чому християни певні цього? Тому що вони (християни – В.А.) відають людство (та й увесь тварний світ) як єдине ціле, єдиний живий організм, в якому ближній мій, ідентичний – це я («Люби ближнього, як самого себе»), це моє життя! Моя радість – радість усіх і всього, моє горе – горе

Святого, можуть носити такі помисли, бути в такому стані!), як стверджують християни, тільки в Церкві, в Тілі Христовому, в Тайнстві іпостасного вічного життя в Троїчній Любові! Отже виходить, що тільки християни можуть бути Щасливі, і якщо все, що вони стверджують, про що вони свідчать (а саме: Царство Боже настало!), є істинно, то вони вже Щасливі (ба навіть більше – приречені на Щастя)!

Отже, теоретично Щастя досягається лише відповідальністю та вдячністю, що Бог, Який все сотворив з нічого, Причина нещастя свободних істот якраз і криється в тому, що вони хочуть досягти щастя, йдучи іншим шляхом!? Чи правда це чи ні – то інше питання, та перевіряти його кожного (але ті, хто прийняти свідчення християн, довірилися їм та перевірили, чи справді Ісус є Христос Син Бога Живого, ствердили, що Бог є істинний, і все, в що вірять християни – істина!) Вже дві тисячі літ християни незмовком благовістять Євангелію – Щастя, Царство Боже, Царство Любові, Воскресіння, Життя НАСТАЛО!!!

Отже, щоб бути Щасливим, потрібно бути відповідальним за ВСІХ і за ВСЕ, та вдячним за ВСІХ і за ВСЕ!!! А це можливо (це під силу тільки християнам, тільки вони, одягнені силою з Неба, силою Духа

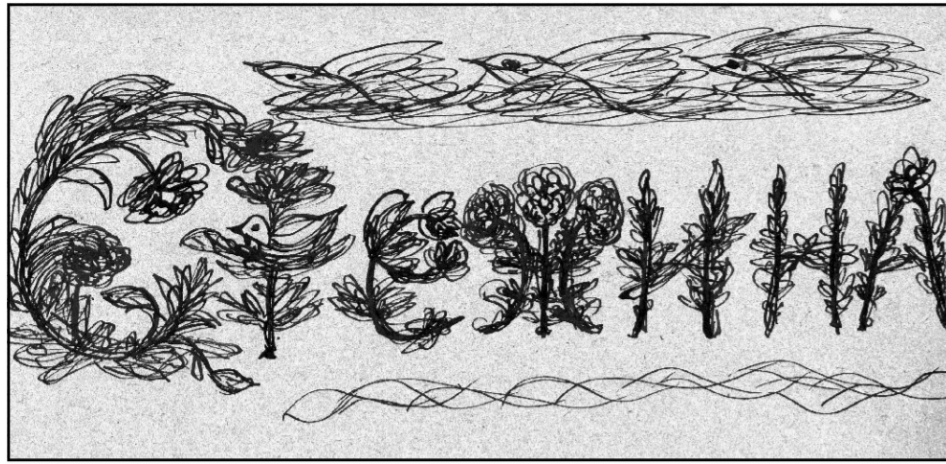
Святого, можуть носити такі помисли, бути в такому стані!), як стверджують християни, тільки в Церкві, в Тілі Христовому, в Тайнстві іпостасного вічного життя в Троїчній Любові! Отже виходить, що тільки християни можуть бути Щасливі, і якщо все, що вони стверджують, про що вони свідчать (а саме: Царство Боже настало!), є істинно, то вони вже Щасливі (ба навіть більше – приречені на Щастя)!

Отже, теоретично Щастя досягається: звільненням (бо необхідна складова Щастя – це свобода) себе від уз минулого і майбутнього відповідальності та прийняттям реальності (що передбачає обійняти, вмістити в собі все, щоб зовні мене нічого не було (це, до речі, умова свободи – див. вище), щоб не лишилось неутраляльних об'єктів, а все – введене в тайнство спілкування, іпостасного буття, стало Ликом, Іпостасним) – вдячністю. А практично реалізувати цю теорію в своєму житті (тобто стати Щасливим) можливо тільки во Христі, в Церкві, в Євхаристії!

Уривок

Церква на Сумщині – батьківщині Петра Калнишевського, ним побудована.

слухав цю «чисту правду», – були й є – незалежно від того, коли це відбувалось – не лише обдаровані, а й самі прилучені до радості обдарування. Кожен такий чудесний випадок – з безпосереднім втручанням святого посланця Божого – додає духовної міці, стверджує, що Господь виявляє Свою любов до світу, і до кожного з людей, коли вони – навіть у крайній скруті – продовжу-

Раїса ЛИША

ють вірити й щиро всім серцем покладатися на милість Божу. Напевне, Святий Миколай тим і близький українцям, що має невідомо чутливе, добре серце, швидко за птаха. Цим він подібний до самого Господа. Там, де з'являється Святий Миколай, відразу оголюється в своїй недоречності будь-яка фальш, непевність у вірі.

Будь з нами, Святий Миколаю!

257 року по Різді Христовому римський імператор Валеріан видав указ переслідувати і вбивати християн в усій Римській імперії. Й ось тоді у мірлікійському місті Патарі Бог воздвиг непорушний стовп для слави Свого імені: тут у цей час народився Святий Миколай.

«Усе життя мірлікійського чудотворця, – каже святий Димитрій Ростовський, – було позначене любов'ю до ближнього. Доживши до глибокої старости, він з миром відійшов у вічність 6 грудня 342 року. Та смерть не перервала його побожних справ. Любов не вмирає; навпаки, за могильною межею вона стає багатоголивною, міцнішою і ширшою у своїх діях, ніж на землі: там вона ближча до престолу Божого і клопотання ті безперешкодні».

Добрі справи й рятунки піднесли Святого Миколая над будь-яку земну велич, поставили його над усіма сильними землі.

Оповіді про врятування людей з біди святим Миколаєм існують незліченно. Вони передавалися завше по всій Україні із уст в уста, ретельно, з найменшими подробицями, як найкоштовніший скарб. При цьому як визволений з біди, так і той, хто переказував іншому, і той, хто

Св. Микола XVI ст. Фрагмент

В одній з оповідей є характерна зворушлива подробиця: Святий Миколай прийшов до небожого чоловіка, щоб застерегти, аби той припинив знущання над беззахисною людиною. А що перед тим щойно рятував якогось селянина, бо віз його загруз у болоті, і святий сам повитягав бідаці коlesa з муляки – то поспішаючи, прийшов до лиходія у забруднених глиною чоботях. Через це той не повірив («бо він і в Бога не дуже то вірив!»), що то дійсно Святий Миколай...

Можна уявити, як би подивився на святого який-небудь нинішній самовпевнений скоробатяк...

З цих народних переказів, з усіх тих багатозначних подробиць вимальовується ідеал життя, ті люди, через Св. Миколая і інших святих, яким довіряли свої жалі і сподівання, намагалися, долаючи зло і неправду – насамперед у власних душах, донести до самого Бога. Головне у цьому ідеалі – реальне торжество добра, доконечне утвердження правди.

Та ось – чи достатньо в нас, нині живущих, віри і правдивої щирости, щоб і нам Святий Миколай і всі святі допомогли встояти у добрі, не дали зникнути у нежиття?

Аделя ГРИГОРУК,
член НСПУ та НСЖУ, м. Косів

Яна СІЛЕЦЬКА

Зеновій ФІЛІПЧУК

Ой, над полем

*Ой, над полем кружляв орел.
Колосилася пшениця, фала хвилями.
Знайди, орлику, нашу воленьку,
доленьку врятуй своїми крилами.*

*Калиновими, волошковими,
Солов'їними слізьми рушник наш виштитий.
Україно журавлиною
Покотилось знову чорним сонцем лишенько.*

*Жовто-синя кров закипає знов.
Над Дніпром стоїть Тарас, сповитий мрією:
«Ой, народе мій, у п'ятьмі німій
Возведи тризуб, мов щит, над Україною!..»*

*І воскресне край – вишиваний рай, –
У свяшених тиші Богові помолиться.
Веселковою диво-мовою
Від Карпат до Сходу заспіває вольниця.*

НАОДИНЦІ З СОБОЮ

*Дитинство – це гарна казка,
Яку неможливо забути
за жодних обставин.
Тому життя триває,
бо діти вірять у чудеса.*

***
*Хочеш, аби тебе любили?
Полюби усіх, хто зустрінеється тобі.*

***
*Дай собі чесну відповідь –
для чого живеш –
і досягнеш мети.*

***
*Невдачі – найголовніші чинники успіху, без них
люди не змогли б розвивати свої таланти.*

***
*Без віри
ще ніхто не дістаєся переможної висоти,
а навпаки – розкис, упавши на дно.*

Молитва до Богородиці

*Царице неба, лелійний цвіте!
Тебе благають дорослі й діти:
Не дай Вкраїні возгнем палати,
Врятуй нас, любя, від супостата!*

*Агресор близько, кат осоружний,
Українські землі зайняв оружно.
Герої наші тут гинуть в ранах,
Грудьми боронять світ від тирана.*

*Господня Мати, заглянься над нами:
Московські знову бржачть кайдани!
Пошли Вкраїні щасливі весни,
Щоб з Твоїм Сином і ми воскресли!*

*Аби Ісуса в мирі зустріти
І благовісним дзвоном радіти.
І щоб збирати лиш хлібне жниво,
Благослови нас, Пречиста Діво!*

Вишня сказала

Валентина СЕМЕНЯК

Цюця Геля – це рідна тітка мого чоловіка. Маленька, худенька (через вічні пости), завше усміхнена, з великими, як у Матері Божої, сяючими очима на виду. Ніколи не була одружена. Все коротке життя присвятила свяній Церкві та... дітям. Їх у неї було дуже багато. Діти її рідних братів та сестер. Племінники тягнулися до неї, як квіти до сонця. Називали її всі ніжно і з любов'ю – цюця.

Геля була наймолодшою у сім'ї Семеняків, восьмою. Її мати Катерина дуже рано овдовіла і самотужки ставила дітей на ноги. Ця жінка рідко усміхалася, бо життя було суворим і вимогливим. В останні свої роки все сиділа на призьбі хати і молилася на вервичці: з ранку й до вечора. Згадуючи її, родичі кажуть: баба Кириліха відмолювала родове дерево. Смерть матері вразила Геліне серце і душу: вона зачинилася у хаті і три дні з неї не виходила. Її рідна сестра Франка, яка була сусідкою, вирішила, що «Гелька збожеволіла». Що відбулося з жінкою насправді, ніхто не знав, крім самої Гелі.

Але вона нікому нічого не розповідала. Втім, після того її як немов хто піднівив: – стала мовчазною. Все частіше й частіше її заставали за молитвою. Молилася за всіх: родину, світ. Поралася на

городі, безкорисно допомагаючи іншим.

Коли до неї мав приїхати хтось із племінників, вона невідомо звідки дізнавалася про це і заходжувалася ліпити вареники, варила зелені борщ або картоплю, залежно від пори року. Готовий чай з м'ятки та рум'янку завжди був під рукою, а ще – варення з ружі. Пам'ятаю, від усіх болячок у тьоті Гелі завжди були тільки м'ята та рум'янок (лікарська ромашка). Все інше вона не визнавала.

У маленькій батьківській хатинці з однієї кімнати й сіней вміщувалися всі, хто приходив: і десятеро, і двадцять осіб.

Ця прадавня обитель є ще й досі: у ній живе сонце. Бо коли настає надвечір'я, то велика жовтогаряча небесна куля у невидимий спосіб проникає крізь шибки маленьких приземкуватих вікон і за-нурюється всередину хати. Відбувається цей ритуал з року в рік. Ця невеличка за земними мірками, але велика за космічними, сонячна хата, тішить око і серце кожній людині в Острівнику Пильному, що на Львівщині, а особливо любові, душевної теплоти та турботи, що годі. Мабуть через це хатинка взимку ніби оживала і дихала. Сучасні будівельні матеріали «від-

Стара душа. Малюнок Wyanne

пурена, як дитинка в льолі: підсинена синькою навесні – сяяла первозданною чистотою, а влітку, обрамлена квітковим різнобарв'ям – дихала літєплом. Восени, ближче до зими, тітка обмотувала хатинку... сіном. Робила з нього загату, яка нагадувала теплий м'який козушок. Вона стільки вклала у будь-яку свою працю любові, душевної теплоти та турботи, що годі. Мабуть через це хатинка взимку ніби оживала і дихала. Сучасні будівельні матеріали «від-

почивають» у порівнянні із цим сільським винаходом.

Якось завітала до неї рідна племінниця Надійка зі Львова і застала за роботою: тітка Геля висаджувала саджанець вишні. «Що ви робите?» – з цікавістю запитала племінниця. «Вишно саджу, але плодів з неї, дитино, я вже не скуштую», – ніби між іншим відказала тьотя Геля.

– А це ж як? – здивувалася Надійка. – Звідки ви про це знаєте?

Тітка Геля на те тільки за-гадково усміхнулася:

– А мені вишня сказала.
– Як так сказала? По-відайте і мені, будь ласка.
– Е ні, тобі нічого не скажу.
– Чому? – розчаровано перепитала Надійка.

– Бо в тебе у вухах багато світу. – (Надійка багато подорожувала, цікавилася устроєм Всесвіту тощо – авт.).

Це мовилося весною, а вже восени тітки й справді не стало: перейшла за браму Вічності. Відійшла тихо й непомітно. Похворіла тижень, не завдавши нікому клопотів. Ми відвезли її в лікарню, хоч як вона протестувала. Перед останнім подихом вона розплющила очі і її обличчя осяяла ніжна усмішка.

– Спасасте? – звернулася до племінника, і повільно-повільно згасла, як свічка.

Я ж була вражена прозорливістю тітки Гелі. Бо перед самісінькою лікарнею вона раптово підвелася на ліжку і почала співати... різдвяні колядки. Був кінець жовтня. Душа відчула кінець земного шляху.

Трохи згодом хтось із родини сказав, що коли померла Кириліха, тітка Геля зачинилася в хаті і так ревно молилася, що їй з'явилася сама Матір Божою...

Невимовна хвиля вдячності Всевишньому огорнула мене – за щасливі миттєвості – через цюцю Гелю доторкнувшись до Світла Вічності.

Защебетав жайворонок

Збірка для дітей, батьків і педагогів. Упорядкував Адоніс-Олександр Ситник. Канів, 2014

Катерина ПАСІЧНА

ДО ДІВИ МАРІЇ

*О Матір Божо, зіркою зорієш
В моє життя беззахисне, земне!
Прошу Тебе, втішальнице Маріє,
Великим серцем захисти мене!*

КОЛИСКОВА ДИТИНИ

*Ясний місяць сяє,
Нічка затихає.
Люлі, люлі, люлі,
Сон виходить гулі.
Засинає котик,
Вже клубка не котить.
Котик буде муркотат.
А дитина буде спати.
Наступає тиша,
І сиренька миша
Уляглася на бочок,
Підмостила кулачок.*

Музика Катерини Мак-Строганової

ПІСНЯ З БІЛОГО ВІНКА

*Ой у полі диво, диво.
Жайворон співає щасливо!
Над полями пролітає
І дзвіночки розсіпає.
А один ясний дзвіночок
Впає ромашці у віночок.
Ожгла луна дзвінка:
Пісня з білого вінка.*

Музика Катерини Мак-Строганової

**НЕ НАВЧИТИ ДИТИНУ
ЗЛОМУ**

Вельми зблену, животрепетну тему екологічного виховання дітей та їхніх батьків порушив науковець Петро Щербань у своїй статті «Сучасна моральна криза – це криза ставлення не людини до людини, а людини... до природи» у газеті «Сільська школа». «Сьогодні ми – на грані екологічної катастрофи, – пише автор. – Тільки сім відсотків території України можна назвати відносно чистою і придатною для проживання. Це один з найгірших показників у світі». Таке сталося, бо занедбали десять Святих Заповідей Божих в суспільстві. Натомість часто діє загарбницький інстинкт. Хоча один з найгуманніших Божих законів гласить: «Не вбивай!»...

Наш Владика – Бог любові, сотворив людину, Щоби землю завітчала, як святу долину.

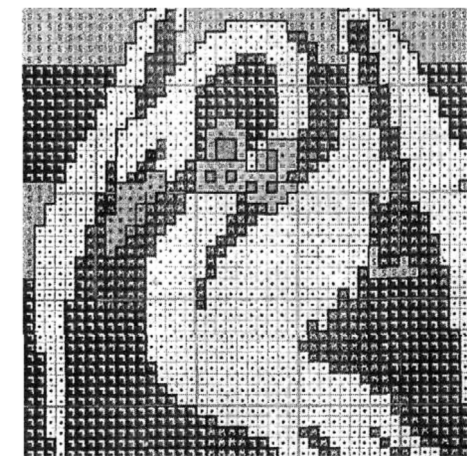
У тому ж номері газети «Сільська школа» схвилювала мене стаття «Захистімо диких лебедів» професора катедри екології Уманської сільськогосподарської академії Петра Мороза на тему захисту довкілля, ураженого радіацією. В ній, зокрема, йдеться про Уманщину: «Тут у багатьох селах – Кочубіївці, Городецькому, Соколівці – на великих ставках ще донедавна цих птахів – лебедів було десятки. Тепер – лише окремі поодинокі пари. Причина цього – не

до кінця продумана господарська діяльність, браконьєрство в місця гніздування та зимівлі».

В основі цього явища – та сама причина – люди стали меркантильними. Люди живуть заради власних задовольень, занедбали духовні закони.

Адоніс-Олександр СИТНИК

ДО СОЛОМОНА МОВИВ БОГ

Вишивана картина до твору Т. Шевченка «Плавай, плавай, лебедонько»

*До Соломона мовив Бог Богів:
«Замкни Я небо, не пролляю дощів!
Якщо народ без покаяння живе,
Для винних не пролляю із неба злив.
Якщо повернуть із лихих доріг,
Що виступа Господь з небес,
Простити винних Бог Всевишній змів,
Щоб чоловік окрилений воскрес.
Хто кається у Церкві за свій гнів,
Душею оновився і змужнів.
Що кається багатий крес,
Господь почує із ясних небес.
І гріх простить у Церкві з вітмаря,
І зцілить край ваш сонячна зоря!
Сказав до Соломона Бог Богів,
Що слухає молитви всіх співців,
Хай чоловік іде на словів в Храм,
Щоб Бог простить провини вам!*

Раїса ЛИША

«Кордон при офірній варті...»

Людина є щось безмежно більше, ніж зовнішній хід її життя. Як зрештою й події, що відбуваються в світі, є проявом чогось невидимого й незмірного масштабнішого. Відчуття цієї великої істини, що її в плині часу була й не зауважиш, раптово повернула мені, захопивши безкраім простором зримо-незримого дійства, поривом і напруженого слова, довірливим звучанням голосів, вперше зібрана в книгу поезія Євгена Сверстюка «Писані синім крилом», – яка щойно побачила світ у видавництві «Кліо».

Звичайно, чимало з вміщеного в ній знайоме з публікацій. Але зібрана в цілу книгу поезія зовсім по-новому відкриває постать Євгена Сверстюка – видатну особистість новітнього часу, одного з лідерів українського руху опору 60–80-х років ХХ ст., змушує поглянути під іншим кутом на його багатогранну творчість: есеїстику, публіцистику, літературознавчі дослідження, переклади із світової поезії.

Раптом він стає невловимим, як Скворода, таємничим і наче незаним, переповненим шляхом і далеччю. І пливе перед очима Ріка життя з людьми й краєвидами, міниться світ.

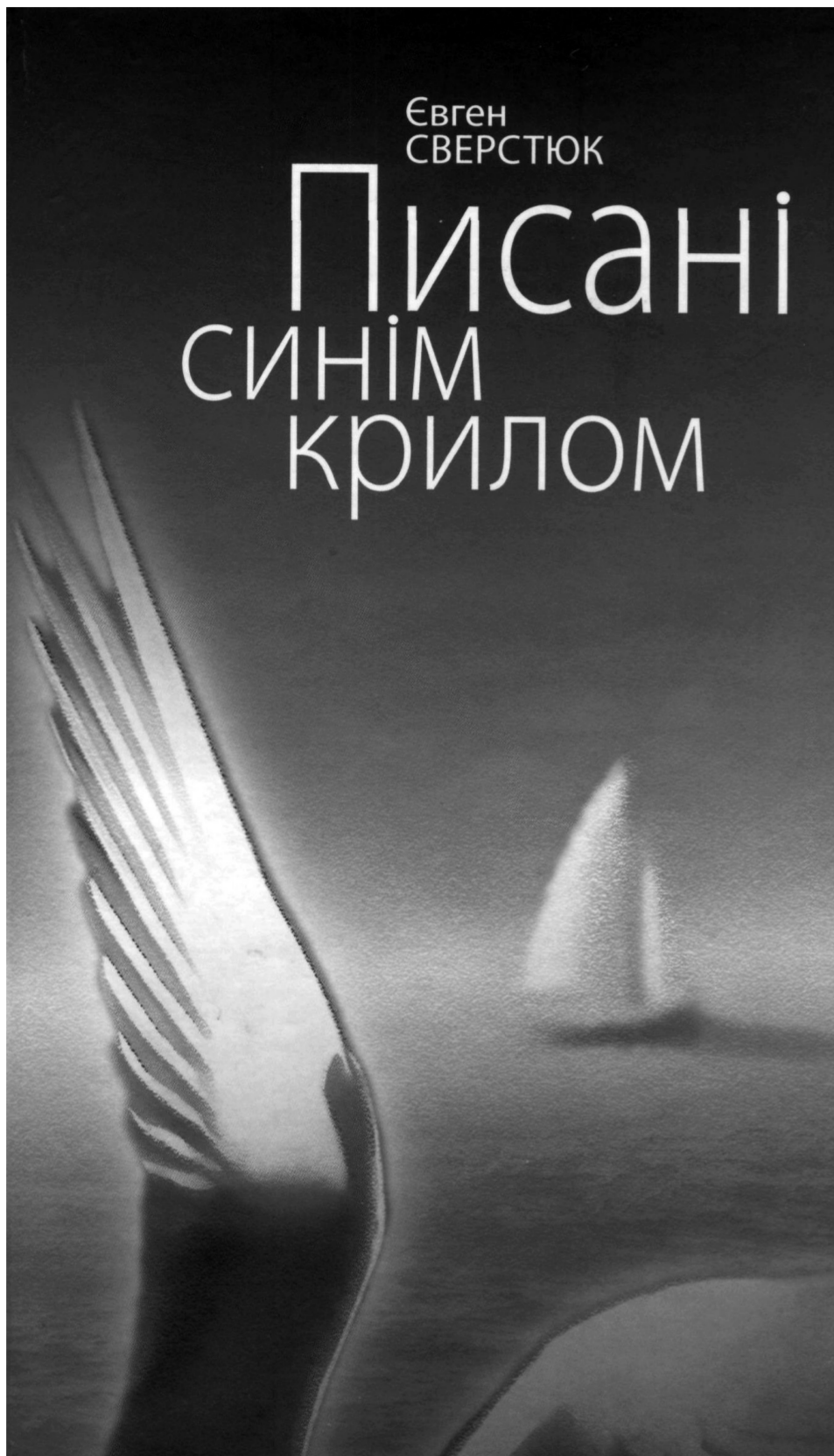
І занурюючись у ту стихію письма, відчувачи палку одержимість Словом, починаєш бачити, що мету свого слова він шукає не в ньому самому, не в літературі, а десь поза тим – угорі, в мерехтливій якійсь може невідомій красі, що пахне вічністю і дорогою, де він пильно щось видивляє...

Як приміром «Кобзар» Шевченка не вміщується в трафарет літератури, залишаючись чимось особливим, самим собою, незбагненно магічним і невідладно вільним.

Так і автор цієї книги несподівано – за контрастом з сум'яттям й непевністю теперішніх днів – вщерть сповненою духом високого офірного ідеалізму, – воліє бути Лицарем зі Шпагою у відкритому всім вітрам безмірі світу. Його Шпага – Слово – священна зброя лицаря правди й краси. І чуємо ритм шляху, часом звук сурми і враз – у величезній тиші – пісню лицаря, дзвінку й вільну, що злітає до неба і викликає в уяві Середньовіччя й пісенну поезію західноєвропейських лицарівтрубадурів.

*Тільки слово торує слід –
Віра в чудо рятує світ...*

Дух ідеалізму, християнського персоналізму свободи, героїчної офіри і лицарської честі, віри в цінності Божого Абсолюту і найвищу гідність людини повернули в українську поезію саме шістдесятники-дисиденти – поети, яким випало у межовий час повстання українського духу виборювати свободу і правду слова в умовах гоніння, в'язниць і заслання. Василь Стус, Василь Симоненко, Микола

Руденко, Ярослав Лесів, Іван Сокульський, Тарас Мельничук, Ігор Калинець, Микола Горбаль...

Можливо, саме Стус підніс той ідеал до найвищого сповнення й категоризму. «Стус пробиває головою / ваяну стелю / опущену на нашій голови...» – так відчув потугу Стусового духу Євген Сверстюк. Книга ж самого Євгена Сверстюка доносить нам ідеал офіри, що його сповідував поет невідступно, з найвищим максималізмом, послідовно й доглибно, впродовж років і десятиліть переслідувань і згодом – посеред хисткого, «благенького» сучасного, – коли «потріскались скрижалі духа» й «скороспілі шкідливі діти / розтоптали щось дуже просто / загубили щось дуже давнє / і забули щось дуже вічне»... Його ідеал виростає з обов'язку й чести – «нести і тримати» святість життя.

Образ самотнього лицаря – Дон Кіхота, філософія офіри, хреста, поля честі, як і ритм лицарської

пісні, яка стверджує перемогу духу, понад усі сонмища зла і невіри, – присутні в поезії Євгена Сверстюка наскрізно, цілісно, як сутність, доконечна й невід'ємна від життя.

«А почалося все з того фатального пориву мислити чесно»... «і великої традиції сповнювати гідність і честь до кінця», – ці слова в поемі «Білий вітрильник» (образ той у автора – символ надії), присвяченій легендарному подвигу лейтенанта Шмідта, звучать і як почутий ще в романтичній юності пророчий голос долі автора. Як озоріння: «Звичайно / відданий чесній меті / не може бути нещасним». – «А той голод до Правди й Добра / І безумна жадоба вершини / На дні серця мого завмира / І там ятрив болем донині».

Але кого і що шукає на «холодних» шляхах світу, «які манять і обманюють», ота мінлива самотня постать Лицаря зі Шпагою, безумця, що бореться з вітраками?... «Шукаю Людину»... – відказує Лицар вустами героя поеми «Франко».

Власне, це і є те головне шукання й боріння, що творить хвилюючу напругу поезії Євгена Сверстюка: прагнення знайти розв'язку одвічної драми «роздвоєного духу», що не дає поєднати Небо і Землю, – на яку приречена кожна людина в земному світі.

Як тут не згадати «Страх і трепет» К'єркегора, Паскаля... «Роздвоєний дух» вочевидь і є той камінь Сізіфа, який знову і знову зривається й скочується вниз, змушуючи вертатись назад. В своїх драматичних несіннях Є. Сверстюк не міг оминати цей міт.

В листі з сибірського заслання до Юрія Луцького, відомого канадського фахівця з українистики, поет зізнається, що і йому ця драма видніє. «І вічна загадка міту / і її треба розгадати / методом спроб і помилок свого життя» («Театр життя»).

В пориванні «до вершини», на якій людина дійсно підіймається до цілоти свого світу, Євген Сверстюк близький до універсалізму Сквороди. Перекладаючи пісні Сквороди на сучасну українську мову, шукає він «сліди світла». І знаходить безстрашно: «У людині дух безодні – / ширше неба, глибше вод / І його не втішать жодні хвилі втіх і насолод». Лише осягнення втішить: «що в тім імені – Бог». – «Так безодня безодню втішить». Отакими масштабами міряє буття людина, дух якої лукавий світ не вловив у свої тенета і пастки.

Книга поезії Євгена Сверстюка багато особистостями, глибочиною атмосферою асоціативного спілкування. Герої його творів – переважно реальні постаті давнішої й сучасної української історії – великі духом і дивні серцем, у долі яких екзистенція людини засвітилась неповторним прозрінням істини.

«Це ж як треба підняти високо, щоб узріти спасенний шлях...»

Ключовими в шуканнях Євгена Сверстюка виявились Гоголь – «Ніхто так усім серцем не оспівав рідного краю» та «найбільше мучився неможливістю поєднати Небо і Землю», і «дивовижна зоря» України – Шевченко. Духовний світ Гоголя і Шевченка він пережив у своїх дослідницьких творах як визначальний в українському світосприйманні. За ними пізнаємо стан свого духу, висновує Сверстюк, і вони стають щораз більшими у нашій свідомості «в міру нашого наближення до цілісного сприймання людини і світу».

В листуванні з Юрієм Луцьким, посилаючи йому поему «Гоголь» («Роздвоєний дух»), він зауважує, що написав її «з тієї простої причини, що хотів його зрозуміти».

І вона виявилась однією з найглибших в сузір'ї створених ним духовних, побачених внутрішнім зором, портретів особистостей.

Долання духовної ентропії світу «мертвих душ» падає тут справжнім одкровенням до нашої сучасності: «Господи не вже наша глибина / не

сягне далі слідів / торованих пристрастями раба / не вже наша висота / не сягне вище іскри горячого слова / і на нашій дорозі повторень / ми здатні лише халатись за ім'я Твоє».

І зринають у тій «Молитві» дивовижні, сповідально-осіяні слова: «Господи / дай мені новий початок». Це – як доторк до вічності. Тут поставлено незримую прекрасну віху, що її побачить хтось, кому дано дістатись на ту висоту, – і дух його зрадіє.

Але мужня чесність змушує героя й автора повернутись до каменя, який знову скотився вниз: «Як важко підійматися по слідах Твоїх / до скарбу на небі / як просто опуститься наманяння / до облудних приман землі...» – ось вузол нашої людської немочі, побачений болючим зором правди.

Гоголь, Шевченко, Леся Українка, Сервантес, Достоевський, лейтенант Шмідт, Павло Грабовський, Василь Стус, Василь Симоненко, Валерій Марченко, Марія Заньковецька, Марія Приймаченко...

Вони – живі постаті ідеалу в проникливих рядках поезії Євгена Сверстюка, в його відчайдушному пориві цілого життя «створити інший світ». Оновлений.

Попри те що проблема недосконалості людини і незмінність «ярмарку марнославія» здається вічною і повно «дрімотних облич, застиглих під корою байдужості»... «у часі, де «повелителі упокоєних душ» «створили цілий світ піднесених до високого хреста», Євген Сверстюк не знаходить у тому правди. Він ясно бачить примарність, несправжність світу без ідеалу. У вірші, написаному у в'язниці в час переслідування українських дисидентів-шістдесятників, він каже: «Дивлюсь на розп'яття / уже півстоліття / і не можу звикнути / Розпинали зовсім не темні люди ... / Дивлюсь на розп'яття / на гіркий закон землі / і не можу змиритися / з вічністю цієї істини». Це ж знову голос і постать непримиреного самотнього Лицаря зі Шпагою. Вона переконалива в своїй справжності за всю силу зла. Вона ставить питання істини й не істини життя.

В поемі «Франко», роздумуючи над «непомірною вагою життєвої ноші», герой запитує: «Чи насправді обминувши власне щастя / вийдеш на дорогу до щастя прийдешніх / Чи насправді над розбратом власного краю / десь височить країна братерства і любови»? І знаходить попри все в обличчя рідного краю віру у «вічність доброго зерна і всемогутність Бога Правди».

«Вічним вартовим» національного духу називає Франка Сверстюк. В кожне покоління, пише він, кидає Небо «жменьку засвіченого офірним вогнем / призначеного згоріти пустку / тьмяного життя звичайної людини / й освітити вихід з її печери».

І про самого себе свідчить з абсолютною хвилюючою рішучістю: «Де кордон при офірній варті, – / тільки там є мій дім – мій храм». Це його вибір у драмі життя – бути чи не бути Людиною.

В поемі «Волонь» на всю безнадію запустіння і руйнації образу рідного краю, береги якої «розмились і відпливали і вже

не вертаються», – його відповідь на ту безнадію так само вражає несподіваним: «Але я вертаюся / Я їх вигадую і вигадую / і силкуюсь натрапити на точку опори – свій босий слід»... Так «вичарує», рятує поет рідне і вічне, свій новий світ – «те, що в душі святе». – «На хвилях віри / ожива всетворяща любов».

І чи не найправдивішою «точкою опори», одним із «наріжних каменів», що живив його віру в істину ідеалу в найтяжчі часи випробувань, ясніє у книзі образ Матері, яка ділила з поетом страждання за «доброму путь» з абсолютною любов'ю і самопосвятою.

Віра вивела на кін доби у 60–80-ті роки горстку лицарів честі, які й змогли силою самопосвяти розірвати окови неволі і розпочати новий час України. Книга поезій Євгена Сверстюка в своїй суті є глибокою сповіддю його покоління – воїнів світла. Вони здійснили те, що здавалось неможливим.

Лицарський ідеалізм, попри всю облуду світу, попри всі втрати, в поезії Євгена Сверстюка постає непохитно переможним. Як Шіллерове, що його він переклав: «Цілим живи! Ти помреш – ціле залишиться жить!» Як його «Сервантес»: «Зболений кожен нерв, рубаний кожен жест / Власне нема мене – / Дублений палімсест. / Все ж проступа на нім / Лицарський перший текст / Вічна суворість борні, / Вірність, воля і честь». І мелодія лицарської пісні – молитви Р. Кіплінга в його перекладі звучить нині для України як священний заповіт війства світла: «Господи Воїнств, з нами будь / Дай не забути – дай не забути! Вмирає метушня століть, / Відходять королі й вожді. / Та давній вітвар Твій стоїть / У серці скрухи і надії».

Поезія Євгена Сверстюка – маштабний епос часу, в якому відпущено народна дума, кобзарство. Це також і своєрідний лицарський роман, де є навіть Панна з Тобосо, що їй лицар посилає листи «писані синім крилом». Це слово, яке живе болями людини й народу, і не полишає світ і час напризволяще. Це невпинний лет духу й плин Ріки життя, в якому ти мусиш робити свій вибір. «Втекти б у ясне вчора, у світле завтра, / але суть гри в сьогоднішньому – / напоїти світлом кожному мить / і грати мить / як акт останній».

В тягарях життя Євген Сверстюк прозирає те, що зміцнює і очищує душу, надихає свободою й красою. Тому й мовить: «Блаженні мудрі завжди готові, легкі як птах».

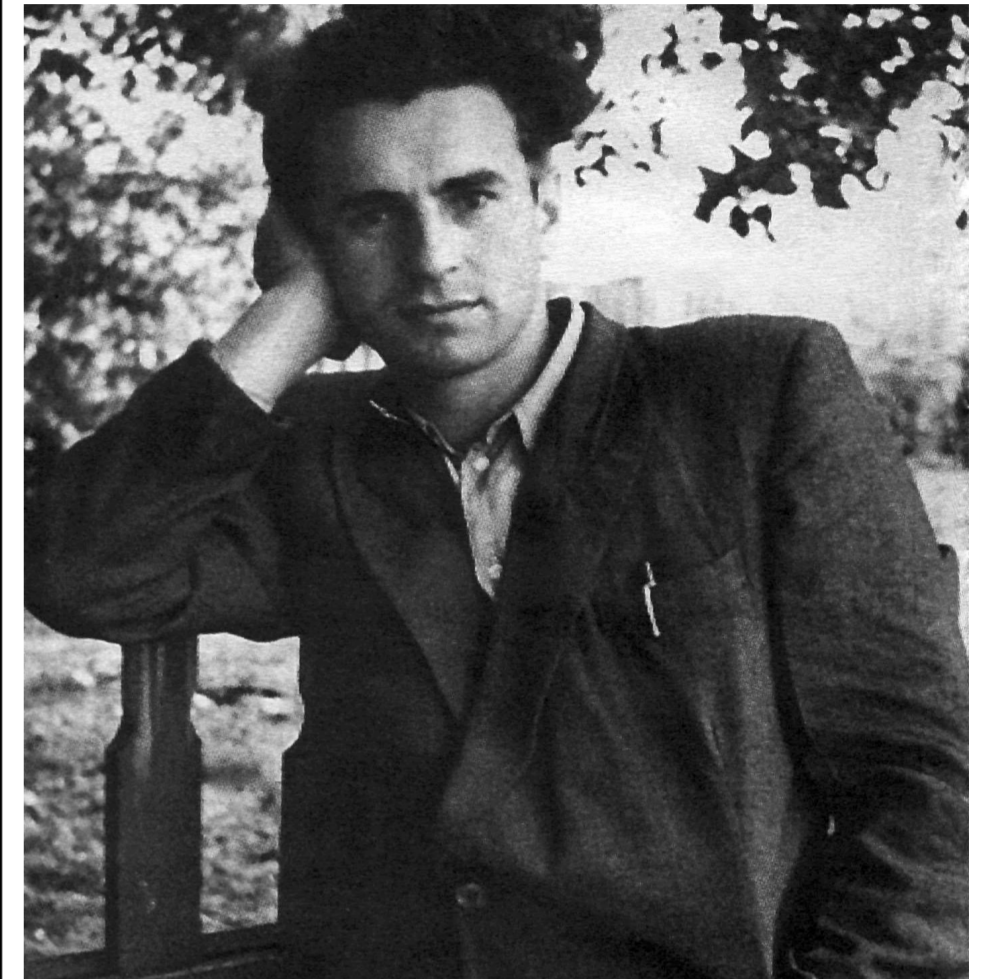
В суворій і чесній правді Віри, Надії й Любови відкривається йому найвищий дар Неба Людини, безмір спромоги, волі і творчості. Прийми цей дар, мовить поет: «Проспівай свій псалом Тому, хто послав нас промінням в світ».

Надхненну силу і стоїчний дух мужнього лицарського ідеалу, захват і красу борні й свободи випромінює поезія Євгена Сверстюка. «Боротьба була безнадійною... герой був незламним» – незрадливо промовляє його «білий вітрильник» – і незбагненна, вічна таємниця життя у недосяжній даліні, яка кличе людину верстати шлях світла.

**Передмова до книги,
з незначним скороченням**

Євген СВЕРСТЮК

Проспівай свій псалом Тому, Хто послав нас промінням в світ

Хвилі радості

*Хвилі радості – дні розплати,
А човен вже на риф жене.
Можна вже перейти всі утрати,
Відстраждати й спалити мости,
Можна навіть уже попрощатись...
Але як це по-людськи: ждати,
Хай ця чаша мине...*

*Скільки пам'ять – око за око!
Всі віки тільки тьма в очах...
Як то треба злетіти високо,
Щоб узріти спасенний шлях
Всепрощення і дух любови,
Вільне слово надії – всім,
Марноту безконечних пімст...
Але як по-земному глибоко:
Я приніс вам не мир – меча.*

*Все під сонцем, що жити хоче,
Поривається в цвіт і плід.
Його вітер життя толочить,
Його хвиля війни змиває.
Воно просто на брук лягає
І стікає потоком в ріє...
Але де ти, що вільно хочуть
Вмерти й стати сіллю землі?*

*Розкрутилось, зішло з орбіти
І пішло у словесний ріст...
Скороспілі шкідливі діти
Розтоптали щось дуже просто
Заубули щось дуже давнє
І забули щось дуже вічне:
Дух святині, молитву й піст.*

*Все держиться на гранях міри,
Тонких струнах, які з оснор
Живить дух і проміння віри.
Віри тої, що гори ворухить,
Що тримає на хвилях моря,
Що веде крізь безодні гора
– Тільки віри! На хвилях віри
Ожива всетворяща любов.*

За рікою

*За рікою років і подій,
За густою завесою часу
Оживає мій острів надії,
Мерехтить, виринає і гасне.*

*На великій – по обрії – землі
В мене було гніздо, батько-мати,
Невмирені світлани в імлі
І рожеві садки біля хати.....*

*Світ за хатою тихий, блідий.
В срібній іней сад посивілий.
Потонуло в заметах село.
В тьмяній лампі закопчене скло.*

*Боже, як я пройшов тоді
Через пастки і темні гаті!
Не втонує у застійній воді,
Не згорів на офірнім багатті.*

*Йшов і навіть не повз ніде
По ослизлій дорозі в люди.
«Волосок з голови не спаде,
Як на те Його волі не буде».*

*Спадок Духа і гін до життя
Він судив зберегти і пронести
Через розпад і люте виття
На дорозі страждання і честі...*

*Краю мій, ти що робиш завжди
Для роботи рої незліченні!
Вони йдуть у невідячі сліди,
А тягар свій несуть – тільки жменя.*

*Налітають крижані вітри
І знеслених зносять потроху.
Ті, що йшли до Олімпу-гора,
Вже по одному йдуть на Голготу.*

*І не сокіл, і, може, малий,
Маловірний і просто зелений,
Закінчення на стор. 8*

Проспівай свій псалом Мою, Хто послав нас промінням в світ

Закінчення.
Початок на стор. 7

Але совість і фатум велить,
Але мушу – то вище за мене!

Тільки де там щаблі до висот,
Де скасовано всякі вершини?
І ославлений «вільний народ»
Скубе щастя на тирлах долини.

Alma Mater – вдоволеній сич –
Розвінчає всі святині і тайни.
Поривання до волі й краси
Обснував паутинням звичайним.

В тому «храмі» котились слова
І збирались в застоюну воду.
А в воді тій плодилась черева,
Що підточує силу і вроду.

Конспектую прожекти – як ліс!
Примусового щастя! Для маси!
І людину кладе між коліс
Принцип класу і принцип раси!

А колеса скажено гудуть
А вислужники реуться зі шкіри...
А плакати кричать і ведуть
На мілини терору й зневіри.

А той голод до Правди й Добра
І безумна жадоба вершини
На дні серця мого замира
І там ятриться болем донині.

Звигайна людина

Дроти кругом себе
обснуює звичайна людина
якій веліли
Вона знає
що кожен відповідальний за все
але не вірять
бо звикла відповідати лише тим
хто долитує

Звичайна людина прийняла догмат
всяка влада від Бога
а коли власть стала проти Бога
звичайна людина признала власть
замість Бога
і якою ж абсолютною
стала та власть без абсолютів
власть звичайної людини
не обмеженої вірою
не обмеженої засадами
примірена до практичної користі
стримувана обережністю
звичайної людини
націленої на довголіття

Коли на розпутьях велелюдних
вам колотимуть очі
відкинуті звичайною людиною
необачні зухвальці
своєю непримиренністю
відданістю високим засадам
і великій вірі
не беріть їх за духів зарозумілості

Небо рівномірно засіває землю
хлопчиками і дівчатками
і в кожне покоління кидає жменьку

засвічених острим вогнем
призначених згоріти пустку
тьмяного житла звичайної людини
і освітити вихід з її печери
Коли їм пощастить згоріти до
останку

вони стають сіплю землі
здатною вернути плодючість ниві
затоптаній звичайною людиною
в суєті днів її.

* * *

Власне хто був отой ідальго
Після тих лицарських романів
Після того чаду й дурману
Вже у ті не тривожні роки
Коли він розрізняв вітряки

Власне хто був третій кумець
Котрий десь промишляв морями
Який сам торгував рабами
За яким десь погас

в жабо
Юний хлопчик Артур Рембо
Власне хто вони ті безликі
В один ряд в лідеринових шорах
На полицях збирають порох
Після того як славнозвісну
Проспівали свою вже пісню

Відгорів священний вогонь
Німб упав і погас печально
Стає весь світ вже простим
звичайним
Можна вже камінці згортати
У холодний вигаслий кратер

Хі-хі-хі! Ха-ха-ха! Га-га-га!
Йде луною з тої безодні
Де промчав колісь кінь голодний
І кивають печально-мудрі:
Sic transit gloria mundi

06.12.1978

* * *

Прости їм, Господи,
бо не відають, що творять.
Луки 23.34

Дивлюсь на розп'яття
уже півстоліття
і не можу зикнути
Розпинали зовсім не темні люди
вони знали
Він безмірно вищий
Але моєлі зтерпіти це
і змиритись
тільки
зі шхиленою головою
на високім хресті

Дивлюсь на розп'яття
на гіркий закон землі
і не можу змиритися
з вічністю цієї істини

Київ, тюрма ГБ.1972

* * *

Вона вже перетпліла на вугіль
Вона вже бачила все
Та йде у глибиннім сяйні
І тихо Дитя несе

06.01.1983

Відогмін псалмів

ПСАЛОМ 43

Боже мій
світло моєї душі
В пам'яті нашій
наших батьків
Ти був вершиною
де не носило нас
Де не блукали ми
як ми не падали
В променях ранку
вершина світилася
І на коліна ми опускалися
І у молитві ми підіймалися

Тільки могили у наших степах
Скільки віків скільки орд скільки сил
Як міражі гордо знятих мечів
Вітром волі Твоєї проносило
Перед лицем Твоїм все розсипалося
І на коліна ми опускалися
І у молитві ми підіймалися

Понад тьмянний Чумацький шлях
Раптом засяяла наша зоря
Зрошений потом сльозами кров'ю
Степ наш зацеїв нездоланною силою
Ти посоромив пихатих і гордих
Слава Всевишньому –
луна розлягалася
І молитві ми підіймалися.
Нині Твої вівтар в наших серцях
Гасне притлумлений темними силами
Ходим спліні і в сусід як на алум
Власної мови

Як милостя просимо
Але острі на вівтар приносимо
І своїм духом тоді оживаємо
І у молитві ми знов підіймаємось.

дозволити висоту
тільки мертвому

В межах тісного
земного розуму
вони добре відають
що творять
вони створили цілий світ
піднесених до високого хреста
і цей світ не заважає їм
жити у своїм світі
і торгувати в храмах
і прикрашати свої святині
високими емблемами розп'яття

Дивлюсь на розп'яття
на гіркий закон землі
і не можу змиритися
з вічністю цієї істини

Київ, тюрма ГБ.1972

* * *

Вона вже перетпліла на вугіль
Вона вже бачила все
Та йде у глибиннім сяйні
І тихо Дитя несе

06.01.1983

Нова свідомість

Треба висвятити людину

Йосип КРУК,
вчитель, с. Михалин, Волинь

«Ти завжди зі мною,
дитино, і все моє то
твоє. Веселитись та
тішитись треба, бо цей
брат твій був мертвий
і ожив, був пропав і знай-
шовся».

Євангеліє від св. Луки, 15

Ми, українці, один з най-
древніших і наймогутніших
народів, не маючи зла до ані
жодного етносу в світі і будучи
недержавним народом, поча-
сти з власної волі та вправ-
лянь над нами сусідів, про-
тягом довгих віків, звиклись
здається з таким станом до тої
мири, що вже й не дивуємось.
І тепер, коли кожен з нас
дістав реальну можливість
впливати на стан речей, ми
часом ніби ніяковіємо перед
своїм гордим, не пихатим
іменням українець.

Ми й досі не здатні
без лукавства, хитрощів,
лицемірства взяти участь
у виборах до різних і най-
верховніших органів влади
так, щоб не нарікати потім
на всіх і на все, не розуміючи
простого: «яка корова, таке й
молоко, такі й вершки».

Нас наче підмінено на
своїй землі, бо змушували
мовчати, де мало було
критичати. Жахливо, коли
починаємо вважати ледь не
геройством те, що завжди
було звичайною порядністю.
А оці постулати? «Не вкра-
деш – не проживеш», «не
брехнеш – не дихнеш», «їж
борщ з грибами – держи
язик за зубами»? Немов за-
були: хто краде – обкрадає
сам себе, а хто лукавить –
роз'їдає собі душу.

Так і виконувався цир-
куляр Катерини II «заста-
вить хохлов добровольно
обрусеть». Нині чимало
з нас це роблять самі, не
усвідомлюючи того, що
лукавлять з собою. Така
людина свій обов'язок –
відповідальність за себе
підміняє сурогатом і цим
прирікає себе на поразку.

Кажу це від нестерпного
душевного болю. Аби до-
торкнулись до причин того
прикрого стану, в якому
перебуваємо нині. Кожно-
му воздається за трудами
його, але сумлінний народ
зобов'язаний повернути собі
своє, берегти свої основи,
волю і гідність.

Хто сказав, що будова-
ти державу легко? Це ж не
будинки чи школи?! Чому ж
ми, будучи великим наро-
дом, досі не змогли як нале-
жить облаштувати гідну себе
державу, як це зробили, на-
приклад, Фінляндія, Швеція,
Швайцарія чи Польща?..

Слово людське. Яка його
ціна? І чи варто говорити, де
давно і невідкладно треба
діяти? Але слово і є більша
дія, на правду. Позбавлений
слова все одно, що позбавле-
ний захисту. Спочатку треба
зло назвати, дорости до його
усвідомлення, і лиш тоді діяти.
Діяти, бо непокаране зло мно-
жить, радіючи. А зла ж бо
розлиго в нашій краї стільки,
що вже годі. Зло, яке видно,
яке повсюдно осудне (злодій,
злидох, злидень), і зло, що
маскується, здрибнюєчи,
підмінюєчи, підминаючи під
себе добре, та затуманюєчи
все довкруг, губить святе
й праведне...

Візьмемо основу основ
нашого буття – мову. Дум-
ка, тиражована безконечно,
що мова є передусім засо-
бом для спілкування, убива-
ла наймогутніше у кожному
з нас – духовне єство мови.
Мова – наша жива бере-
гиня, Мати Свята, що в нас
і часто без нас, і всупереч
нам творить не народом,
а відтак і нацією. Мова –
це генетична пам'ять, яка
поєднує минуле з майбутнім
і забезпечує буття у вічності
цілої нації.

Але советська система,
з якої ми досі виборсуємось,
глибокий сенс цього сло-
ва обкарнала, зробила не-
зручним. Дивина... Буржуазії
в совєтах не було, а «буржу-
азний націоналізм» був...

Українці ментально (оз-
нача окремого як частини
цілого), на генетичному рівні
закодовані на толерант-
ність (поблажливості до
чужих думок, поглядів,
вірувань...). «Ми не лукави-
ли з тобою (долею своєю;
Й.К.). Ми просто йшли;
у нас нема зерна неправ-
ди за собою». Це Т.Г. Шев-
ченко, якого було покарано
за прагнення до волі своєї
і свого народу так, як жод-
ного поета в світовій історії:
десять літ солдатської муш-
три «с заперещенням писати
і рисувати». Для прикладу,
польського поета Адама
Міцкевича (1799-1855) за
приблизно такі ж «гріхи»
перед російською імперією
було покарано висилкою
до Петербурга, де він мав
можливість подорожувати,
творити...

Ото тоді й зросла в душі
поета думка, що історія
його життя є частиною жит-
тя його народу. Бо справді,
Тарас – внук вільного коза-
ка, гайдамаки, безпосеред-
нього учасника повстання
під проводом Івана Гонті і
Максима Залізняка. Трагічно
те повстання завершилося.

Скільки разів ми в історії
своїй чинили м'яко, припиня-
ючи наступ на своїх ворогів,
чим давали їм можливість отя-
митись. Таке було у гетьманів
Богдана Хмельницького і
Петра Сагайдачного. Геть-
ман І.С. Мазепа (1644-1709)
дипломатично, виважено,
месіянськи точно, але тоді
вже ми самі допомогли роз-
бити себе зрадою одного з
козаків, що вказав таємний
підземний хід до гетьманської
столиці Батурина... Місто було
зруйновано, посічено і дітей,
і жінок, і старих...

Не зупинене зло
утверджується в своїй
вседозволеності...
Висвята людини є в ній
самій, як і її погуба. Живеш,
як скажеш. Кажеш – в'яжеш.
Ніколи не починаючи, але
продовжуючи... **Неправду
і зло здатна спинити лише
висвячена людина.**

Висвятити людину мо-
жуть:
**Самоназва – самопова-
га (це ім'я людини, її поход-
ження), місце й час народ-
ження); кожен сам собі пан,
а більш удатним, юним
і мужнім – і над панами
я пан. Все це мимовільно й
щомиті наповнює людину
відповідним змістом.**

**Святі почуття, звірені
зі словом Божим.
Чисті помисли, настрої,
плани, добрі справи.**

Скільки разів ми в історії
своїй чинили м'яко, припиня-
ючи наступ на своїх ворогів,
чим давали їм можливість отя-
митись. Таке було у гетьманів
Богдана Хмельницького і
Петра Сагайдачного. Геть-
ман І.С. Мазепа (1644-1709)
дипломатично, виважено,
месіянськи точно, але тоді
вже ми самі допомогли роз-
бити себе зрадою одного з
козаків, що вказав таємний
підземний хід до гетьманської
столиці Батурина... Місто було
зруйновано, посічено і дітей,
і жінок, і старих...

Не зупинене зло
утверджується в своїй
вседозволеності...
Висвята людини є в ній
самій, як і її погуба. Живеш,
як скажеш. Кажеш – в'яжеш.
Ніколи не починаючи, але
продовжуючи... **Неправду
і зло здатна спинити лише
висвячена людина.**

Висвятити людину мо-
жуть:
**Самоназва – самопова-
га (це ім'я людини, її поход-
ження), місце й час народ-
ження); кожен сам собі пан,
а більш удатним, юним
і мужнім – і над панами
я пан. Все це мимовільно й
щомиті наповнює людину
відповідним змістом.**

**Святі почуття, звірені
зі словом Божим.
Чисті помисли, настрої,
плани, добрі справи.**

Ісус Христос. Народна скульптура

Осудити людину мо-
жуть:
**Справедливий суд.
Поведінка оточуючих,
слово розумної, чесної
людини.**

**Самоосуд через
постійну аналізу всього,
чого ти є свідком і учас-
ником.**

Людина народжується ві-
льною. Одягнутою стає так,
як батько-мати уміють. А
потім школа, ціле суспільство
заіхає на цей Божий дару-
нок. Однак саме собою це
не творить енергії свободи.
**Можна й треба зосереджу-
вати, а відтак розвивати
в собі всі чесноти людські,
а найперше – обов'язок.**
Пізнавши свободу без всяких
обмежень і планів (плаче ді-
тина, що ви забираєте у неї
шматочок свободи) і переко-
навшись, упевнившись, що
це добре, дитина має пізнати
і обов'язок, радіти йому, бо
відповідати за сподіяне – це
теж добре. **Відповідальність
має ім'я – обов'язок.** Відпо-
відальність завжди розум-
на. Бо зрозуміння веде до
цілком предметної любові.
Любови до тата й мами,
хати, кімнати, kota й собаки,
сонечка й дощу... Достатньо
цього навчити, виховати,
і дитина завжди хотітиме
чимшвидше повернутись
додому, бо її вже обов'язок
нагодувати, помити, полити,
прибрати. Все треба робити
з любов'ю, легко й щасливо.
І уявити страшно, що було б
з нами, якби малий Тарасик
носив воду школярам і пла-
кав...

Великої любови на все
життя має навчити у перші
9 літ дитячого життя мати.
Тата може й не бути. Зате
у його відсутність мати щиро
каже: «наш тато прийде, зро-
бить, допоможе, підкаже».
Не надокучливо і не часто,
а по-справжньому, бо тільки
справжнє прекрасне, і в тому
його найбільша сила.

Опісля 9 літ – уже
батьківське переважне ви-
ховання. Батько стає повні
відповідальним за доросле
життя сина чи дочки. Мама
неначе на другому плані,
зате на першому у меншень-
ких, бо ідеальний (ідеал –
уявна досконалість, до якої
відповідальним за доросле
життя сина чи дочки. Мама
неначе на другому плані,
зате на першому у меншень-
ких, бо ідеальний (ідеал –
уявна досконалість, до якої

Опісля 9 літ – уже
батьківське переважне ви-
ховання. Батько стає повні
відповідальним за доросле
життя сина чи дочки. Мама
неначе на другому плані,
зате на першому у меншень-
ких, бо ідеальний (ідеал –
уявна досконалість, до якої
відповідальним за доросле
життя сина чи дочки. Мама
неначе на другому плані,
зате на першому у меншень-
ких, бо ідеальний (ідеал –
уявна досконалість, до якої

Далі буде

МАЙДАН

Образ. Світлина Катеріни Пелле

22 листопада - День Свободи

А тим часом за два десятиріччя ми пережили цілу епоху.

Нинішній світ zagrożений хворобами, а ми, крім тих хвороб, маємо ще спеціально культивовані недуги в сфері духовній, релігійній, національній...

Але спробуємо піднятися на гору і оглянутися довкола: «Світає, край неба палає»... Україна працює, живе і не боїться чергових рішень Кремля. Це розкряпання за якихось 20 років разуче. Воно дає нам можливість повернутися до себе і навестися до Бога. Коли дивитися з висоти – ми виходимо на ясні зорі.

Полон – то існування поза історією. Історія починається з втечі з полону. З виходу з неволі. І там душа знову Сонце зустрічає
І нема тому почину
І краю немає.

Євген СВЕРСТЮК

Окрім зовнішньої волі існує внутрішня воля, і та внутрішня воля вже не від влади. Вона – дар Божий. Тільки енергія її чомусь так рідко проявляється в людях... У кожній людині закладено Божий дар свободної волі, дар свободного вибору. То головна засада християнської етики. На цьому ґрунтується відповідальність людини за свої вчинки.

В тім то й справа, що воля живе не після звільнення – вона вимагає простору (і наповнення духом постійно і безупинно. Як тільки починається пристосування до обставин, людина вже опиняється в полоні обставин... Найчастіше говорять про страх відповідальності. Але суть не в тому – суть у спробі духовного розкряпання суспільства, суть у чаклунстві слова, яке кличе пізнати істину, і вона «зробить вас вільними».

*Від зради і брехні оборони,
Не віддавай потворам на поталу,
Аби на полі всякої війни
На боці честі й гідності я стала.*

30 червня 2015 р.

Леся УКРАЇНКА

*За правду, браття,
єднаймося щиро...*

*За правду, браття, єднаймося щиро,
Єдиний маєм правий шлях,
Єдину, браття, всі маєм віру,
Єдине серце у грудях.
Нема в нас, браття, ні зради лихої,
Ні кривди ми не боїмося,
Знамена держимо правди святої,
На зраду ми не піддамося.
До нас ходіте усі, хто за правду
Не жалує життя оддати,
Ми приймемо того, мов брата рідного,
Хто правду любить, той наш брат.*

Олег ЛИШЕГА

Нісня 551

*Поки не пізно – бийся головою об лід!
Поки не темно – бийся головою об лід!..
Пробивайся, вибивайся –
Ти побачиш прекрасний світ!..
Корол – той навапаки, зануриться в глибини,
Втече на саме дно –
Та корол і є для того,
Щоб колись бути пійманим, раніш чи пізніше..
Але ж ти людина – тебе не впіймає ніхто..
Коропи – ті не такі..
Цілі століття повітря осідають
їхні зради, похолодів і темні –
Вони віддаляються в протилежний бік –
Бач, наше століття давно послідає услід? –
Торкається плавником як рукою їхніх плавників
І втікає, ти покинутий? –
Але ж ти людина –
Не відчаюйся – ти проб'єшся..
Поки не пізно – бийся головою об лід!..
О прекрасний неозорий засніжений світ!..*

«УКРАЇНЬСЬКА ХАРТІЯ ВІЛЬНОЇ ЛЮДИНИ» – МОДЕЛЬ НОВОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Під таким девізом на Верховинщині (Івано-Франківська обл.) відбулася конференція, в якій взяли участь представники різних суспільних верств, відомі громадські діячі – люди, які відчувають доконечну потребу реального втілення ідей Хартії в усі сфери суспільного й державного життя України. Головний висновок, до якого дійшли учасники конференції: «Щоб відбулася докорінна переорієнтація в країні, її треба здійснити, насамперед, в закладах освіти».

Цей документ, який Ініціативна група «1 грудня» проголосила у Києві наприкінці 2012 року, став новою сторінкою нашої історії. А вже Хартія з'являється як вісник нових часів і засвідчують сутнісні історичні зміни. Високогідні особистості цього часу – Любомир Гузар, Євген Сверстюк, Семен Глузман, Мирослав Попович та інші запропонували українцям 10 орієнтирів свободи та успіху. **Бути вільною людиною. Бути українцем. Бути активним громадянином. Любити. Мислити. Бути господарем. Бути лідером. Бути відкритим суспільством. Бути успішною державою. Бути учасником демократичної спільноти народів.** Автори Хартії закликають кожного «до найскладнішої у нашому житті роботи: не чекати «золотого віку», не падати духом під тягарем неправди, не ховатися від світу і свого життя, а постійно робити зусилля, які, віримо, принесуть добро Україні й утвердять нашу Державу як вільну країну вільних людей».

Світлої пам'яті Євген Сверстюк – один із авторів Хартії та засновників Ініціативної групи «Першого грудня» – наголосив, що Україні «потрібні молоді сили, що сміють і не бояться. Нам потрібна докорінна переорієнтація. Аби кожний відчував, що зміни починаються від нього самого. І головне, ті зміни відбуваються передусім у сфері духовній, тобто не в «масовій свідомості», а у моральному визріванні людини до господаря».

Ігор КОВАЛИК та Дмитро ВАКУЛЕНКО, гості з Тернополя, котрі поділилися досвідом втілення ідей Хартії в своєму місті
У грудні 2012 року ініціатива «Громада і місто» виступила співорганізатором «круглого столу» для ознайомлення з працею Ініціативної групи «1 грудня» та презентації «Української Хартії Вільної Людини» перед тернополянами. Розмова відбулася гаряча, плідна і окреслила низку проблем як України, так і Тернополя.

На той час у рамках «Громади і міста» ми розпочали багато практичних справ з університетами, духовними спільнотами, школами міста з метою стимулювати розвиток тернопільської громади. Досвід нашої роботи (2010-2015 рр.) показав, що основою успішного розвитку будь-якої спільноти є наявність у її складі особистостей, світогляд яких спирається на духовні і моральні цінності свого народу. А якщо таких громадян немає, їх необхідно виховати, виростити в навчальних закладах. Для успіху бракує системи виховання (вишколення). Таку систему ми побачили в «Українській Хартії Вільної Людини» і написали проект-ініціативу «Від жи-

теля – до українського громадянина», запропонувавши освітнім закладам Тернополя вивчення і застосування у виховному та навчальному процесі «Української Хартії Вільної Людини» як системи основних світоглядних цінностей відкритого суспільства для становлення сучасного українця і формування гідної особистості.

Мирослав МАРИНОВИЧ,

віце-ректор Українського като-

лицького університету у Львові

– Проблема духовних цінностей

для нас не теоретична, а дуже конкрет-

на: «Зміниться українець – зміниться

Україна» – а не навпаки! Тому в мені

вже давно визріла переконаність, що

порядок для людства буде знайдено

не на політичному чи економічному

рівнях, а у сфері духовності. Тому, як

кажуть, останньою революцією у світі

буде революція моральна.

Сьогодні, на жаль, навіть не-

авторитарним правителям важко

усвідомити правильність і мудрість

християнської формули: «Влада –

це служіння». А вже для цього треба

повністю «перезавантажити файли»

у своїй голові. Треба наче перекрес-

лити увесь досвід свого життя, в яко-

му домінує логіка конкуренції, тобто

досвід «нульової суми»: я виграв – ти

програв. Це виглядає цілком природ-

ним і реалістичним. Натомість думка

про те, що можна знайти варіант, при

якому виграють усі, в умі такого дер-

жавця навіть не промайне. Для нього

це цілковита утопія... Тому й потрібне

повне перезавантаження мозку...

Знання, не оперті на моральні

цінності, стають руйнівними. Про це

маємо пам'ятати на кожному етапі

виховання – в сім'ї, у школі, а потім і

у виші. Справжнє знання слід поста-

вити на здорову моральну основу,

виховуючи молодих у вірі в добро

й готовності до добротності. Втім,

не покладаймося лише на школу –

громадські організації можуть також

багато зробити. Бо вони переносять

принцип людинолюбства у практич-

ну площину. Досить глянути на **пост-**

майданне волонтерство: та воно

само стало вищою школою духов-

ності! Найбільшою перешкодою до

втілення цього проекту насправді є

наша зневага та розчарування. Кожній

Євген СВЕРСТЮК

*Наріжними каменями нашої
Хартії є три прості думки.*

*Перше. Відповідальність за
своє життя, а отже його успіх,
добробут і щастя нікому не
може бути переданою. Ми самі
несемо відповідальність за себе.*

*Друге. Мораль і духовні
цінності не можуть бути
відкладеними на завтра. Вони
завжди потрібні сьогодні.*

*Третє. Ми будемо те, що
уявляємо, а, отже, від глибини,
масштабу і творчого хисту нашої
уяви залежить наше майбутнє.*

*Людина прагне бути вільною,
бо саме свобода надає смис-
лу, гідності і цінності люд-
ському життю. Це і є дорога
до щастя, до якого ми, віруючі
і невіруючі, але всі у широко-
му філософському сенсі – Божі
діти, покликані.*

*Аби стати вільною, людині
не треба проводити.
Ані найталановитіші лідери,
ані інтелекція, ані жодна
соціальна група не здатні приве-
сти людину до щастя і свободи.*

*Справжнім проводирем лю-
дини є лиш особисте осмислене
зусилля.
Це не зробить хтось інший.
Це можете зробити лише ви.*

щоби той негатив подолати. Мусимо збанути, що всі наші суспільні негаразди – політичні, економічні, культурні, релігійні – є лише проекціями головної кризи – кризи духу.

Господь уже двічі (під час Помаранчової Революції та Революції Гідності) відкинув перед нами невидиму завісу й казав: «Ось погляньте, ви можете завжди бути такими гарними, світлими, приязними, добрими, якщо довіритесь законам любові і коли завжди чинитимете добро людям!».

Епоха імперської величі й логіки конфронтації відходить у минуле, тоді як логіка «доданої вартості», коли від співпраці виграють усі, стає новою надією світу. Тому, якщо ми довіримося цій надії та узгодимо вектор свого національного розвитку з вектором нової епохи, то увідемо у резонанс з небесними силами й забезпечимо свій успіх у майбутньому.

Протоієрей Іван РИБАРУК
«Українська Хартія Вільної Людини» є стратегічним планом втілення євангельської науки в конкретний час, в конкретному місці і в конкретній спільноті – сьогодні, тут, в Україні, в українському народі. Мовою духовного подвижництва це є молитва дією. Одинадцять мужів-мудреців промовили до свого народу так, як колись апостоли Христові, без зрадника Юди.

За рік до початку Майдану душа нашого народу, через свої кращі уми і серця, промовила те, що було піднесене боротьбою за гідність людини, найвищим щаблем якої є звільнення від будь-якого рабства.

Підготувала Людмила ЗУЗЯК

**ПАМ'ЯТЬ
ПРО 33-й**

Павло ТИЧИНА

Скорбна мати

Проходила по полю

Обніжками, межами.

Біль серце опромінює

Блискучими ножами.

Поглянула – скрізь тихо.

Чийсь труп в житах чорнів...

Спросоня колосочки:

Ой радуєся, Маріє!

Спросоня колосочки:

Побудь, побудь із нами!

Спинилась Божа Мати,

Заплакала сльозами.

Не місяць, і не зорі,

І дніти мов не дніло.

Як страшно!.. людське серце

До краю обідніло.

II

Проходила по полю –

Зелене зеленіє...

Назустріч Учні Сина:

Возрадуєся, Маріє!

Возрадуєся, Маріє:

Шукаємо Ісуса.

Скажи, як нам простіше

Пройти до Еммауса?

Звела Марія руки,

Безкровні, як лілеї:

Не до Юдеї шлях вам,

Вертайте й з Галілеї.

Ідіте на Вкраїну,

Заходьте в кожну хату –

Ачей вам там покажуть

Хоч тіль Його розп'яту.

III

Проходила по полю.

В могилах поле мріє –

Назустріч вітер віє –

Христос воскрес, Маріє!

Христос воскрес? – не чула,

Не відаю, не знаю.

Не будь ніколи раю

У цім кривавім краю.

Христос воскрес, Маріє!

Ми – квіти звіробою,

Із крові тут юрбою

Зросли на полі бою.

Мовчять далекі села.

В могилах поле мріє.

А квітка лебедіє:

О зглянься хоч ти, Маріє!

Уривок

Цей вірш-молитва надійшов з Донецчини. Автора не знаємо, але відчуймо, як тепер доводиться жити й боротися чесній українській людині там, в зоні окупації. Будьмо єдині в обороні Добра і Свободи.

Молитва

*За все в житті завдячую Тобі,
Мій вірний, мій єдиний Боже!
Я знаю – в цій щоденній боротьбі,
Як Ти, мені ніхто не допоможе.*

*Завдячую за свій життєвий шлях,
Важку але щасливу долю,
За духа міць і за відсутній страх,
За грецьку кров та непохитну волю.*

*За дар любови до простих людей
І дар не ображатись ні на кого,*

Лютий 2014 року, Київ

24 роки тому у ніч з 8 на 9 жовтня 1991 року загинув у автокатастрофі за нез'ясованих обставин поет, дисидент, в'язень сумління 60-80 років ХХ ст., священник відродженої Української Греко-Католицької Церкви Ярослав Лесів – один з тих героїчних лицарів українського духу, які розпочали нове відродження України і засвітили образ людини справжністю піднесення чину життя до ідеалу.

Євген СВЕРСТЮК

ПРАГНЕННЯ СВЯТОСТІ

На відстані часу постать Ярослава Лесіва не губиться, а ще більше увиразнюється. Зусиллями його сестри п. Орісі Сокульської зібрано творчу спадщину поета, священника, громадянина, який «доношував кайдани», щоб не лишати їх онукам. Кожна сторінка цієї книги є і сторінкою нашої історії.

За свій короткий вік він встиг вписати печатку свого духу там, де стояли застережливі знаки для похлливих. Його біографія дає приклад того, що важливі події відбуваються, коли є одважна людина, яка попри все робить те, що треба, що повинен хтось робити. Окрім хисту, тут потрібна сила волі незвичайна. Фантастичний факт його протестної голодівки у зв'язку з арештом не за справжню участь в УГГ, а «за зберігання наркотиків» – 192 доби в умовах побутової зони!

Вибір долі священника після тюрем і концлагерів – шлях не найпростіший. Для цього треба народитися священнослужителем. Його переслідувала думка: чому людина прагне величчю, а не святості?

Поет Ярослав Лесів відчував, що Україні найбільше бракує подвижників, що обирають стежку правди і святости. Україна має відродитися духовно. Проблема очищення морального ще важча, ніж фізичного оздоровлення... Скрізь бракує глибини і справжності. Справжність у нашому світі загрожена.

Дороги до неї засмічені і вкриті пастками. Нонконформізм підозрілий. Підстеретти людину, яка ходить прямими дорогами, дуже легко. Ми знаємо, що він загинув на полі чести. Бо то було його поле.

Фрагменти

Юрій ВІВТАШ

КРАПЛИНИ НА ГРАТАХ

«Я есмь суций» – наведено в Святому Письмі слова Вседержителя. Ми інші – не такі, не суцї, ми грїшні, минуцї і далеко нам до Його святости, досконалости, чистоти. Проте знаходяться серед нас смїливцї, лицарї ідеї, страдники, герої, які пробують повернути для нас давно вже втрачений і вкрадений у нас світ Божий та Його Святу Правду. Зламати оцю облуду, сурогатну реальність, іншої не знаємо, не бачили, не відаємо, – викинути її на смїтник, замїнити правдою. Проравшись до першооснов життї і духу.

За це доводиться платити дорого. Дзвінкою монетою власного життїя.

На кого подивиться Горгона – той кам'яніє. На кого подивиться тоталітарно-здеґрадований, вирожденний світ – той німіє, чи довгі роки бачить життїя через ґрати в'язниці, табору чи «психушки».

Тоталітарна система не терпить ані духовної самобутности чи широти та незалежности думки, інтелекту, ані емоційного багатства, людяности, аристократизму – всього того, де «дух лише» – всього, що витинається вище встановленого рівня, посередности, цивілізованої худоби, патентованого бидла. Духовне для неї чуже, а ще небезпечне, страшне.

В кожному такому конкретно-«клїнічному» випадку двоюмо творчої особистости з владою всім навчї видно вже наперед відомий, як в казцї, кінець: всемогутня система перемагає, знищує творчу особистість. [...]

Але буває результат поєдинку інший, для нас оптимістичніший: напівзничений (або взагалї померлий митець) святкує моральну перемогу над катами, живе в ду-

мах рідного народу, демонструє високу душу і залишається, попри знущання і муки, людиною, особистістю. І нас цікавить цей варіант, і приклад його – Ярослав Лесів – людина і новий український поет, який має нещастя, а точніше щастя належати саме до когорти духовних камікадзе, лицарів, містиків, візіонерів.

Через всі випробування проїшов він, зберїгши гідність і віру, а отже він поет в основі свого погляду на світ глибоко релігійний.

В глибинному духовному досвідї, який можна співставити з візіями Данте чи Босха, знаний йому останній страшний відчай, за яким здається стоїть порожнеча, пїтьма, ніщо.

Та ось раптом звідкільсь спалахне світло (його вірші осяяні цим світлом). І тоді в камеру приходить поезія, як рятуюнок, як остання надія, як благословляючий Янгол.

Вірші Лесіва – це образки, які носять на шиї, щоб зберегти віру.

Це (нехай вибачать менї зскомпрометоване слово) сертифікати його духовної Обраности.

Його поезії – вірші – птахи – Божї вісники, бо на них лежить печатка Його ласки. Бог-синичка, Бог-ластівка, Бог-горобець, які присіли на тюремні ґрати. Це не насмїшка, це реальність. Вважаємо, що дещо вільне поведження з Найсвятїшим не заперчує, але навпаки ще більше підкреслює і окреслює справжнього Бога, який додає сил, любить, прощає, підтримує всіх і вся, чийм милосердям ми всі ще живї. «На Тебе, Господи, вповаю, щоб не посоромитися навїки»...

Фрагменти статтї.
Дніпропетровськ, 1988

Ярослав ЛЕСІВ

Життя - то рух до світла!

***

*Ще хвиля, мить
І заgrimить.
І змиє бруд
З дерев і рук.
Блискавицї вогні
Сплять пуга пута мї.*

***

*Спївають, шелестять, гудуть
Лїси на благовіст далеких.
Хрестами срібними пливуть
Знаменїя оновлення - лелеки.*

***

*Пречисте сонце,
Злагоди водина,
Я з кременю, води і зїр,
Приречений любити і страждати.
І щира дяка Богу за усе,
Що пережито, що нас жде з тобою.
Карпати – вічний наш Ковчег.
І Україна в муках родить Ноя!*

***

*Я родом із зелених зїр,
Що Птоломей назвав Карпати.
Я з кременю, води і зїр,
Приречений любити і страждати.
І щира дяка Богу за усе,
Що пережито, що нас жде з тобою.
Карпати – вічний наш Ковчег.
І Україна в муках родить Ноя!*

***

*Я родом із зелених зїр,
Що Птоломей назвав Карпати.
Я з кременю, води і зїр,
Приречений любити і страждати.
І щира дяка Богу за усе,
Що пережито, що нас жде з тобою.
Карпати – вічний наш Ковчег.
І Україна в муках родить Ноя!*

***

*Укладаю слова не для того,
Аби возвеличить свій біль.
Бо немає мого і чужого –
Є горе, що зїлїює цїль.
У запрязї змучену душу
Забродам не дам на розплїн.
Зї сплїну я викресать мушу
Не слово утїхи, а гімн.*

***

*Сонце тонке, як лист,
Сумно паде за овид,
День - батоза посвист
Нїч-чарївницю родить.
Тїло у сні, а душа
З ока спливає сльозою,
Тїкає у світ, як лоша,
До неба, до водопою.*

***

*Мов пилінка в сонячній проміннї,
Легка, світла, наче неземна –
Так душа моя в часи прозріння
Яснокрило в небо порина.
Благословенна мить! Немає
Бажань, ні мук, ані тривоє,
І тїльки лет в ясній безкраї,
Лиш людина,
Я і Бог.*

***

*В бараці тьма
І за баракком ніч,
І небо чорне,
Як вночі горіще.
І методичний
Механїчний сич
Крчить у хащях
Електричних.
Я провіткую шукаю*

*І вікон,
Молю зорї у духа
І у неба.
Крїзь ніч, крїзь тьму,
Крїзь яв і сон
Я вперто продираюся
До себе.*

***

*Не відступлюся, рідний краю,
Сам їду на рать ворожу,
Хоч би смертїю своєю
Чорні сили переможу!*

***

*Камїнь, що в мене кидають,
В чорнозем душі ловлю.
Зїйдуть ломикаменем квіти.
Люблю вас, люблю, люблю.*

***

*Вїд нектару
Важкою бджолою
По променю золотому
Душею злечу голубою
До сонця,
До Бога,
Додома.*

***

*Лїси шумлять, лїси гудуть,
Неначе Благовіст далеких,
Хрестами білими пливуть
Понад селом мої лелеки.
Мов щире золото з Хреста,
Стїкає сонце з крил лелечих.
В менї Щось нове воскреса
І до свого начала кличе.*

***

*Як тїльки вечїр загасне,
В суєтї суєт загасне.
Мить оцю прекрасну
Я люблю понад усе.
Я тоді рїднюся
З цїлим світлом у душі.
Я тоді мирюся
Із всіма, ї молюсь за всіх!*

***

*Ославсь день, як мак,
Ї червоно почорнів.
Як на негоду птах,
Старий вітрак стемнів.*

*Та враз чесь лоша
Десь тихо заїржало.*

*І диво дивне сталось:
Всміхнулась Всесвіту душа.*

***

*«Їди сюди, їди сюди», –
Пташина зве пташину
І стїпки в цьому «їди сюди»
Жає життїя і сили.
Ї таким я чуюсь молодим
У хорї цїм пташиним.
Їди сюди, їди сюди,
Їди сюди, людино!*

***

*Життїя – життїя,
Стерня у росах.
Мале дитя – босе! –
Бїжить в поля.
О леле, земле!
Та шлях проліє –
Терням.
О серце в кров,
І бїль нестерпний.
Бїжи і знай:
– Безсмертні!
Твій лет, твій дух,
Твій бїль і пісня.
Життїя – то рух
До світла!*

«Дерево життїя».
Твір Ірини Твердохлїб. Фрагмент

Микола ЛИТВИН

КОМУ ЩО БОЛИТЬ...

Дніпропетровськ, «Лїра», 2015

КАЛЕЙДОСКОП СПОГАДІВ. 1947, 1950-ті

Микола Литвин – краєзнавець з м. Кам'янського (Дніпродзержинська), родом з с. Єлизаветівка Петриківського району Дніпропетровської області. Окрім краєзнавчих розвідок з історії села і краю пише вірші, публіцистичні роздуми, документальні спогади. Подаємо уривки з його спогадів про дитинство в рідному селі, яке припало на роки «голодовки» 1947 р. та кінець 40-х – початок 50-х рр. ХХ ст. Такі спогади є живим літописом, пам'яттю нашої історії, в якій визирає дух людини й народу.

– Мамо! – вже дорослим якось спитав я у своєї мами. – А чи ходив я малим у білії полотняній сорочці, низу вишитї червоними і чорними нитками?

– Ти що, пам'ятаєш її? – здивувалась мама.

– Пам'ятаю, ми з сестрою вовтузились на тому камені для прання на березі нашого ставочка, обминав я сестричку та й упав у воду... Сестра мене з неї витягала, – ось що у пам'ятї.

– Отож було тобі вже три рочки тоді, наловиш у березі в пелену тої сорочечки пугловків і несеш мені: «Мамо, либа!»

– Тож виходить, що я пам'ятаю себе з трирічного віку... [...]

...Топчу ногами снопик кураю (перекотиполе). Відбираю насіння кураю. А воно лискує, трохи більше маковцї зернини. Вступї, стою на нїй, була така в дїдуса, товчу те насіння, аби збити лущиння... Затим, додавши до зерна висївок, бабуся

возику сохли корїння рогозу – бочалки. Як молоденькі корїнчики, солоденькі, смачні, аж хрумтять на зубах. Зараз підсохли на сонці, в серединї приторно-солодкуватий порох... Не хочеться їх! А дїдо відвернеться від бабусї, подїлить того млинця і віддасть менї половинку – смакота! Любив мене дїдус – пам'ятаю його ставлення до мене. Навіть самокрутки – цигарки з домашнього тютюну давав «смикнути», аби скуштував я і не хотїлось мені більше... А по обїдї дїдуно знову мав вертатись до лікарні. [...]

А мене взяв провести його. Дїйшли ми до сусідського, вошколупівського двору. Під похиленою лісою між калачиків сїв дїдуно відпочити, і я біля нього. Відпочив дїдус і сказав: «А далї, онучок, я сам потихеньку піду, а ти бїжи до бабусї до двір». І я побїг. До ранку в лікарні дїдус помер. Це були останні хвилини мого спілкування з моїм дїдом Федором Щипкою... І якщо в селї, було, хтось назве мене Щипкою, то не образа це, а пам'ять про дїдуса... А ця смерть дїдусева була десь у жовтні 1947 року.

Це ж голодовка, хоч без усвідомлення загальної трагедії, але дещо в пам'ятї дитячїй лишилось. [...]

А вже пізніше, коли мав 6-7 років, а це десь 1949-1950 роки, інколи мама бра-

ла мене з собою в поле, аби я не бїгав по селу голодним. Там в обїдню пору мїг зїсти з колгоспного казана миску супу пшоняного (кандьор казали на нього). І доручалось менї інколи на край лану чи то поліньникам, чи живарям віднести в бїдончику водички попоти. Спєка, розморить під сонцем, напевне сонливий, а ти плентаєш тими ногами в'ялими... Доки дійдеш до тих людей, вода ї наїрється. А якщо така «робота» стає регулярною, то обліковець може мамї дописати один трудовень. І буде мамї додаток до «мінімуму», який для колгоспників був обов'язковим. Такою суворою на той час була вимогливість до колгоспників: «мінімум» – обов'язкова кількість виходів на роботу в рік: кількість вироблених трудовднів... Як до далї, онучок, я сам потихеньку піду, а ти бїжи до бабусї до двір». І я побїг. До ранку в лікарні дїдус помер. Це були останні хвилини мого спілкування з моїм дїдом Федором Щипкою... І якщо в селї, було, хтось назве мене Щипкою, то не образа це, а пам'ять про дїдуса... А ця смерть дїдусева була десь у жовтні 1947 року.

«в комунїзм!» – це мене смїшить і бентежить... А переважно колгоспникам за день записували, – боляче, від 1 до максимум 2-2,5 трудовдні. Виходить, що той день мїй був стхановським? [...]

А нинї виразно, до душевного болю пригадалась менї наша з мамою хатинка в рїдному селї. І була вона ніби перенесена з малюнка Тараса його рїдної хати. Така ж приземкувата, вгрузла майже по вікна в землю. З такою ж вітром підбитою покрївлею, деїнде по кутах, аби не світїла ребрами, якій для колгоспників був обов'язковим. Такою суворою на той час була вимогливість до колгоспників: «мінімум» – обов'язкова кількість виходів на роботу в рік: кількість вироблених трудовднів... Як до далї, онучок, я сам потихеньку піду, а ти бїжи до бабусї до двір». І я побїг. До ранку в лікарні дїдус помер. Це були останні хвилини мого спілкування з моїм дїдом Федором Щипкою... І якщо в селї, було, хтось назве мене Щипкою, то не образа це, а пам'ять про дїдуса... А ця смерть дїдусева була десь у жовтні 1947 року.

Мама часто зі своїми ногами хворїла. Навіть періодично інвалідність давали... Як вона у лікарні, сам собі живу, готую їсти, як є з чога. А як мама дома, то інколи (і не раз бувало) в хатї влаштовується свято.

«При Брежнєву ми жили

закінчення на стор. 16

Святині Київа

Історія храму Св. Миколая Притиска

Київський Поділ у домонгольські часи та його церкви

У 988 р. у великокняжому місті Київі сталася визначна подія. Великий князь Володимир прийняв святе хрещення в Корсуні (Херсонесі) та запровадив християнську віру на Русі, охрестивши люд київський у водах ручая Почайни (притоки Дніпра, що у X ст. була природною межею Подолу). З того часу світло Христової віри сяє над горами київськими, як і передікав Св. апостол Андрій Первозваний. А віра Христова поступово поширилася по всій державі Київська Русь.

Протягом 250 років (до Батиевої навали) у «стольному граді» Київі не припинялося будівництво церков та монастирів. За великокняжої доби їх число сягало 600! Муровані храми здебільше будували на Горі, у княжих «містах» Володимира, Ярославла, а дерев'яні – на Подолі.

Поділ (тоді Подоліє) у X – XIII ст. був автономною частиною Київа, портом на Дніпрі – на «шляху з варяг у греки», що вів жваву міжнародну торгівлю з Візантією (Грецією), хорарами, Польщею, чехами, німцями. Упродовж віків він звався «Нижнє місто», на відміну від Гори, або «Верхнього міста», де мешкали князі з дружиною і боярами, адміністрація та єпископат. На Подолі жив переважно торгово-ремісничий люд: торгові гості – купці, майстри з ремесел – гончари, кожум'яки (під Києвою горою збереглися відповідні назви урочищ і вулиць), а ковалі, ювеліри («ковалі по міді і сріблуні») мешкали на схилах гір.

Гори Князя (Старокиївська), Замкова, Дитинець, Шекавиця заступали Поділ з півдня й заходу. З півночі та сходу Поділ був захищений військовими вежами та дерев'яними стінами із дерев'яними ж вежами.

Історичні згадки про перші християнські громади у Київі стосуються 860-866 років, часу князів Аскольда та Діра. Історик М. Грушевський оповідає, що невдовзі після невдалого нападу на Царгород (860 р.) до Київа у 866 р. на запрошення князя прибув грецький єпископ і охрестив багатьох киян – серед них і Аскольда. Цим актом був покладений початок подальшого хрещення Київської Русі. Незабаром князя Аскольда (а потім і Діра) було вбито за наказом князя Ігоря. Поховали Аскольда на Печерську, в урочищі «Угорське», у дворі, що належав багатому киянину Олму (теж християнину і дружиннику вбитого князя), який поставив на могилі дерев'яну церкву Святого Миколая. Ця місцевість на Печерську й досі зветься Аскольдова могила. А з літопису преподобного Нестора відомо, що церква та була побудована 882 року, а також, що поряд з церквою Св. Миколая 1036-го існував жіночий монастир «...іменем святого Ніколу».

Тож церква Св. Миколая з'явилася в Київі значно раніше за церкву Св. Іллі на Подолі, в якій князь Олег

944 року приводив до присяги русів-християн під час підписання мирного договору з Візантією.

Миколай-чудотворець був дуже шанований в часи Київської Русі серед народу та купців-мореходів, бо він уславився чудесами як оборонець усіх подорожуючих, особливо на воді. Саме тому в Київі, зокрема на Подолі, розташованому на березі Дніпра, було побудовано на його честь декілька храмів, у тому числі й церкву Св. Миколая Притиска.

У XII – XVIII ст. соборною була на Подолі мурована церква Успіння Богородиці (Пирогощі), побудована 1132 року великим князем Мстиславом, сином Володимира Мономаха. Вона височила на тогочасному Торговищі (нині Контрактова площа). Протягом століть Богородиця-Пирогоща була центром громадського життя Нижнього міста, де у найважчі часи скликалися загальні збори міста – віча. В наш час цей не дуже великий тринавовий храм (розібраний радянською владою 1935 року) був відновлений на рештках його фундаментів у формах давньоруської архітектури (за науковою реконструкцією доктора архітектури Ю.С. Асєєва). Богородиця-Пирогоща не була єдиним мурованим храмом на Подолі. У літописах згадуються Турова (1163 р.) та Новгородська (1147 р.) божиці, збудовані купецькими громадами, вірогідно, недалеко від Богородиці-Пирогощі. Київська археологічна експедиція 1950-1970 р.р. знайшла на Подолі рештки підмурків чє трьох мурованих храмів X – XIII ст.: одного по вул. Борисоглібській, двох інших – по вул. Волоській. Крім кам'яних храмів, у значно більшій кількості будували дерев'яні церкви. Тож величною була забудова Київо-Подолу у давні часи великокняжої доби. Вигляд Київо-Подолу у X – XIII ст., відтворює мальовничу карта-реконструкція О. Кутюго та В. Розенберга. У давньому Київі парафіяльні церкви традиційно розміщували при початку або в кінці вулиць. Вони були центрами планувальної системи По-

Київська ікона Св. Миколая Мокрого. XI ст.

долу, що мальовничо повторювала топографію місцевості й основних транспортних шляхів (доріг, «узвозів» на гори, вулиць, провулків), які примхливо звиваються, збігали від узгір'їв до Почайни і Дніпра. Таке планування Нижнього міста в основних рисах зберігалось до початку XIX ст., коли було докорінно змінене після великої пожежі на Подолі 1811 року прямокутною мережею вулиць і кварталів. Про давню топографію вулиць сьогдні нагадують лише назви деяких з них: Волоська, Межигирська, Почайнинська та інші.

Парафіяльні храми височіли над щільною, переважно одноповерховою садибною забудовою подільських «кутків» (по-сучасному, кварталів), над павутинням вузьких вулиць і провулків. Деякі дослідники (К. Шероцький, М. Закревський, Ф. Ернст) вважають, що серед дерев'яних парафіяльних церков Подолу домонольського періоду була і церква Св. Миколая (Притиска). Так, відомий історик Київа М. Закревський подає план добативового Київа, де за №39 вміщує церкву Св. Миколая При-

Наталія РОГОЖИНА

тиска, на північ від мурованої церкви Успіння Богородиці-Пирогощі, а на південь – церкву Миколи Доброго (№37). До дерев'яних парафіяльних церков Київо-Подолу княжої доби (XI ст.) належала також церква Святителя Миколая Набережного.

Про назву храму Св. Миколая Притиска

Щодо незвичного найменування церкви існує дві версії, які, на наш погляд, доповнюють одна одну. Перша версія широко znana з літератури XIX – початку XX ст. про київські святині. Вона пов'язана з патроном церкви, Св. Миколаєм, угодником Божим, чудотворцем з безцінною реліквією храму – старовинним чудотворним образом Св. Миколая. Образ Святителя Миколая, що містився у Притиській церкві ще на початку XX ст. (1907 р.), був вельми «давнього письма», як зазначив церковний історик О. Павловський. За старовинним переданням цей чудотворний образ «притиснув злодія, що заліз у храм красти. В документі XVIII ст. «Відомості про Київські храми» з географічного опису Київа В. Новгородцева написано: «В одній церкві імеється ікона Святителя Христова Миколая Чудотворця, чудодіююча і до днесь, ради котрих чудес прозивається та церковь Притиско-Никольская».

Друга версія назви храму – топонімічна, пов'язана із першочинним місцезнаходженням чудотворної ікони на Подільській пристані («притиці»), – належить київським історикам Ф. Ернсту та К. Шероцькому. В X ст. річка Почайна утворювала вздовж сучасної Набережно-Микільської вулиці зручну гавань для «купецьких людей». Уздовж річки була влаштована пристань зі складами («магазинами») для зерна й інших товарів. Ця дерев'яна пристань мала причали, що звалися «притицки» (від слова «притикати», пізніше – «причаливати») лодії, човни. Назва «притицки» фіксується в київських документах навіть у XVIII ст. (1710 р.).

За Ф. Ернстом, на стародавньому Подолі на пристані (притиці) стояла невеличка каплиця з образом охоронця мореплавців – Миколая Чудотворця, що звався «Св. Миколай – Притицький». Ернст припускає, що згодом цей образ був перенесений подаль від пристані, яку часто заливала весняна повінь, у храм Св. Миколая під Замковою горою (задля надійшого зберігання святині). Тож разом з образом отримала свою назву і церква. На підтримку цієї думки можна додати, що такі топонімічні назви подільських будівель, як «пристань притицкая», «притицкая шура» (шинок) зустрічаються у матеріалах Київського городского магістрату та в Актах і документах з історії Київо-Могилянської Академії 1812-1813 рр.

Вірогідно, що перенесення ікони з «притицки» могло відбуватися на по-

чатку XVIII ст. Тоді, у 1711 р. Дніпро поглинув Почайну в районі Подолу, – тож і її гавань, «притику».

В архіві церкви Св. Миколая Притиска зберігається світлина часів реставрації храму наприкінці 1980-х років. Це фото великого гарного окладу, ймовірно XIX ст. з рельєфною позолоченою чеканкою постаті Святого Чудотворця в архієпископському вбранні, з панагією, у митрі; права рука благословляє, у лівій – Святе Письмо. Самого лику Святого Миколая, писаного на дошці, немає. Можливо, що цей оклад був ризами Чудотворної ікони Св. Миколая, званої серед народу як Миколай «Мокрий».

Відновлення художніх розписів у храмі

Інтер'єр храму, що остаточно склався у першій чверті XX ст., дійшов без змін до кінця XX ст. Але на початку 1980-х років атеїстична влада Київа взялася за перебудову церкви в «Будинок поезії». Художні розписи в центральному просторі храму було знищено: забілено, закрито тинькуванням. А у травні 1983 р., коли обвалилася баня і зруйнувалася майже вся південна частина центрального підкупольного простору, розписи були майже цілковито втрачені. Старі розписи – пошкоджені – частково збереглися лише у напівкупольному склепінні (консі) над вівтарем та ще у давньому бабинці (західній частині храму).

Відновлювальні художні роботи розпочалися 1995 року, коли настоятелем церкви став о. Олег (Маланяк). Першою була відреставрована сюжетна композиція вівтарної апсиди (художник Сергій Перехожук), де зображено Вседержителя, Бога Саваофа в оточенні серафимів, що славлять Його: «свят, свят, свят, Господь Саваоф! Уся земля повна слави Його!» (Ісаї, 6:1-3). В бабинці, над хорами, поновлено «Чудо Пресвятої Богородиці у Влахернському храмі». За хорами на стіні збереглася композиція, присвячена Святому патрону храму, Миколаю-Чудотворцю: «Св. Миколай вгамує бурю і рятує мореплавців»... На бічних стінах бабинці праворуч реставровано «Нагірну проповідь Господа Ісуса Христа», а ліворуч – одне з Його чудес – зічлення дочки Іаїра (худ. С. Перехожук). Композицію «Страшний суд» нижче хорів написав художник Іван Балдуха.

1996 року церковна парафіяльна рада, на чолі з настоятелем о. Олегом Маланяком, вирішила відновити втрачені розписи в центральному просторі та в бані храму. Поставили високі металеві рштування, що сягнули купола. І почалася посправжньому титанічна робота. До її виконання був запрошений народний художник України Микола Стороженко, професор, дійсний член Національної академії мистецтв та архітектури України. Відтоді він щодня приходив до храму, як казав, на свою другу «робочу зміну». Разом із настоятелем церкви було розроблено схему загальної композиції розпису. Графічні ескізи біблійних сюжетів були виконані у натуральний розмір на картонах. Живопис здійснено у техніці холодної енкаустики. Микола Стороженко удосконалив її та

Фрагмент розписів, виконаних Миколаєм Стороженком

створив у Київі мистецьку школу з цього сучасного виду монументального фрескового живопису.

Сюжетні композиції Миколи Стороженка самобутні за стилем, малюнком, кольоритом, створені у стилі українського бароко XVIII ст., з його життєствердуючою, мажорною кольоровою гамою, проте у більш стриманих барвах, ближчих до сіро-блакитної кольористики старого живопису. За задумом майстра, це – неobaroco, нове за формою і кольоритом. В ньому немає важких червоно-коричневих барв традиційного барокового розпису, але збережені притаманні бароко емоційність та контрастність світло-тіньових ефектів. Живопис виконано у легкій кольоровій гамі з багатьма відтінками.

1998 року розпочалося перенесення художнього задуму з картонів у підбанний простір. У банній системі храму Миколаєм Стороженком була створена, без перебільшення, грандіозна та унікальна за композицією (подібної немає ніде) фреска «Троїця». У сфері бані, на 25-метровій висоті, бачимо Бога Отця та Бога Сина, а над ними – Бог Дух Святий у вигляді голуба. Навпроти Святої Троїці – чотири архангели: Гавриїл, Михаїл, Рафаїл, Уреїл – Божі сили, що уособлюють чотири сторони світу. На восьмерку барабана, між вікнами, розміщено вісім серафимів, які день і ніч славлять Бога Отця Вседержителя. До виконання України Микола Стороженко залучив своїх учнів із творчої майстерні живопису та храмової культури при Національній Академії Образотворчого Мистецтва і Архітектури – Олеся Соловєва, Олександра Цугорку, Володимира Недаїборца, Дениса Савченка.

Крім того, за розробленою майстром концепцією храмової архітектури, його учні виконали у техніці перспективного живопису

всі елементи декору бані: карнизи, картуші, обрамлення вікон, заповнені парусів тощо. Цим було досягнуто ефекту оптичного сприйняття мальованого на площині декору як справжнього об'ємного ліплення.

Художні роботи в центральній бані потребували великих зусиль. Зображення Св. Троїці на увігнутій поверхні мають бачитися знизу без деформації. Те ж саме стосується постатей архангелів. Зауважимо, що у світовому монументальному мистецтві досі не було прикладів постатей архангелів, ще й ребристих, поверхня куполів. Згідно з живописним каноном впродовж віків у банях зображувався сам Бог Отець («Пантократор», Вседержитель). Його образ, розміром не більше 4 м², традиційно розміщували у верхньому колі бані, в майже плоскій частині сфери, де відсутня деформація зображень. На інших, увігнутих частинах поверхні відбувається сильна деформація зображення, що унеможливило розпис традиційним методом – навколо центральної осі сфери купола.

Микоїл Стороженку вдалося подолати цю деформуючу силу. У 1997-2000 рр., вперше з часу появи сакрального живопису, був винайдений метод, завдяки якому у бані церкви Св. Миколая Притиска створена багатопланова композиція Троїці з архангелами, площею понад 70 м². Відкриття з'явилося на висоті, під куполом. Саме там майстер розробив свою оригінальну геометрично-просторову методику розрахунку задуманої композиції. Зображення 8-метрових фігур Отця і Сина та 5-метрових архангелів вираховувалися послідовно, від центру розпису купола по його меридіанах згори вниз до восьмикутника бані. Вперше довелося писати у двох площинах, верхній і нижній, увігнутих одна до одної посередині купола на 130°. Додаткових труднощів за-

вдала восьмигранна форма купола, довелося долати деформації від граней-ребер, які перетинали фігури по вертикалі.

Але піст, віра і молитва дали змогу продовжити роботу й успішно завершити розпис у 2000 році від Різдва Христового. З Божою допомогою «Свята Троїця» стала окрасою та доміантою всього внутрішнього простору храму. Це диво створив видатний майстер Миколай, усамітнений під куполом, де, за його словами, «є Бог і щире «я» як єдине ціле у творчому надхненні».

Того ж року був завершений розпис бокових граней стовпів центральної нави. На північній та південній площинах майстром та його учнями були створені зображення Першосвятителів Русь-України: Рівноапостольної Великої княгині Ольги (худ. М. Стороженко) та її онука, хрестителя Русь-України Рівноапостольного Великого князя Володимира (худ. В. Недаїборц). На східних гранях стовпів худ. О. Соловєв написав постаті перших Святих мучеників землі нашої, братів-страстотерпців, князів Бориса і Гліба, прославлених за виконання заповітів Божих про братню любов аж до прийняття мученицької смерті. Шкода лиш, що розроблений Миколаєм Стороженком цілісний задум розпису центрального простору храму Св. Миколая Притиска у єдиному стилі неobaroco не був повною мірою здійснений.

[Ці рядки писались ще за життя видатного митця, який зробив вагоми внесок у створення новітнього українського сакрального живопису. 15 квітня 2015 року великий майстер Микола Стороженко відійшов у вічність. Світла йому пам'ять!]

Тепер у храмі встановлено новий, триярусний іконостас, з багатим барочним позолоченим різьбленням. Ескізний проєкт іконостасу розробили настоятель храму о. Олег та художник В. Недаїборц. Щоб люди могли бачити радість Царства Небесного, іконостас зайняв не лише центральну абсиду, а й південний та північний приділи. Розпис ікон здійснили відомі київські іконописці І. Байдуха, О. Гузенко, С. Баяндин.

Завдяки знайденим новим документальним доказам авторів цього дослідження вдалося підтвердити церковне передання про те, що храм Св. Миколая Притиска був мурований ще у 1631 році, а також заповнити деякі невідомі сторінки історії будівництва церкви, її садиби та парафії.

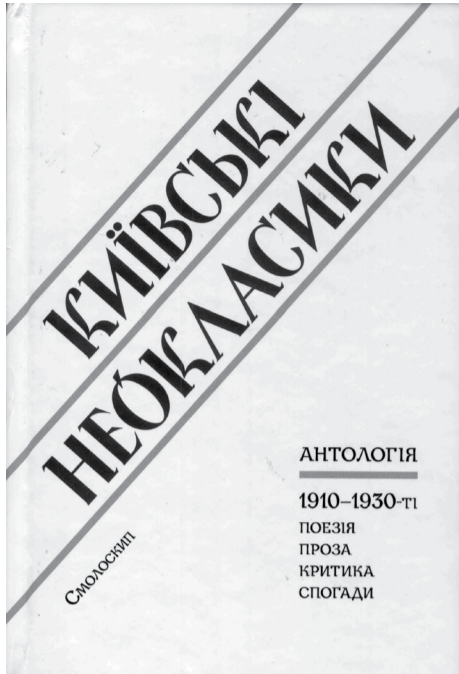
Попри все, автора прикро здивувало, що про важливі знахідки архітекторів-реставраторів та археологів – давніх підмурків і залишків стін «кам'яного Миколи» XVII ст. – немає згадки ні у записах, ні у книжках. Що це є – як не свідоме приховування фактів, щоб мати привід для знищення церкви через її «недостатню» древність?

Час оприлюднити ці знахідки, а також на охоронній дошці при вході до церкви позначити дату спорудження її першої мурованої будівлі: «1631 рік». У світовій практиці збереження пам'яток архітектури давню існує правило фіксувати таким чином найголовніші етапи їхнього будівництва.

Храм Св. Миколая Притиска. Сучасний вигляд після реставрації

«КИЇВСЬКІ НЕОКЛАСИКИ». АНТОЛОГІЯ. Упорядник Наталія Котенко. Київ, «Смолоскип», 2015

Довгоочікувана і надзвичайно парадоксально своєчасна у важкий час кризи – як зразок культурного опору, антологія видавництва «Смолоскип» – «Київські неокласики» – проза, поезія, критика, спогади – містить в собі високі й мистецьки довершені зразки творчості в часи бурхливого піднесення української літератури в 1910-30 рр. ХХ сторіччя. Окрім «канонічної п'ятірки» відомих постатей (М. Зеров, М. Рильський, П. Филипович, М. Драй-Хмара, О. Бурґгардт), вона містить літературні зразки менш знаних авторів.

Художня довершеність творів з орієнтацією на класику світового рівня постає як стихійно-інтелектуальна полеміка з пануючим до того в українській культурі народництвом та провінційною розгубленістю, закликає до духовного й інтелектуального зростання та розвитку на шляхах сучасності й трансформацій.

Цілком зрозуміло, що саме тому доля багатьох авторів, представлених в антології, українських творців високого класу була – за часів більшовицького тоталітаризму – трагічною. Третього листопада 1937 року, зокрема – Миколу Зерова та

Павла Филиповича було розстріляно в Карелії більшовицькими катами.

Мимоволі під час читання виникає думка, що шлях українського творення й розвитку – небезпечний, подвижницький. Хресний шлях... Тим уважніше сприймаємо глибокі спіритуалістичні твори, подані в антології... Вони живлять душі в хаотичні часи...

А упорядник Наталія Котенко гідно представила значення видатного масиву сучасним літературознавчим інструментарієм.

Юрій ВІВТАШ

ЛІДЕРСТВО, ЗАСНОВАНЕ НА ДУХОВНИХ ЦІННОСТЯХ, ЗМІНИТЬ НАШУ КРАЇНУ

Саме під таким девізом відбувся захід, організаторами якого виступили «Співдружність соціальних підприємців», громадянський рух «Всі разом!» і парламентська депутатська група «За духовність, моральність та здоров'я України».

У вітальному слові голова Сумської обласної держадміністрації Микола Ключко, з ініціативи якого, до речі, вже тривалий час на Сумщині відбуваються молитовні сніданки, сказав: «Українці завжди були народом, якому близькі християнські, демократичні, європейські цінності. І останні події в країні показали, що настав час об'єднуватися та змінювати на краще життя в усіх місцевостях, своєї країни».

«Поки не зміниться суспільство, а отже, кожен з нас, впровадження європейських стандартів залишати-

меться неможливим. Спочатку досягнути цінності – потім вершити зміни. Зараз ми бачимо, як після Майдану, на основі ціннісних переконань люди стали об'єднуватися. Виросло нове покоління, і тому є всі можливості для успіху навіть у період кризи», – наголосив Олександр Пасхавер.

На необхідності змін в політиці акцентував особливу увагу народний депутат України Олег Медуніца. На його переконання, у нашої країни є шанс стати однією з найуспішніших у світі, і втратити цей шанс ми не маємо права. «Потрібно бути більш ініціативними й активними. Кількість – не головне. У Христа було дванадцять учнів, а зараз у світі більше двох мільярдів людей називають себе християнами».

Ірина ВЕРТІКОВА

КАЛЕЙДОСКОП СПОГАДІВ. 1947, 1950-ті

Закінчення. Початок на стор. 13

І влаштовували його мама, мамина дядина – її рідного дядька Кирила удова, мамина подруга на вісім років молодша, тітка Клава. Ця наша хатина колись належала її рідні. Зійдуться «в складчину» три удовиці... А я на печі сиджу за ширмою з переносною електричною лампою, вчуся. Ні-ні та й дослухаюся до того гомону вдовиного. А він то веселий, то сумний, а то й ревно плачущий. Але найчастіше той гомін переривається співом. Бабця Харитина щось почне низька, тобто найнижчою тональністю, тітка Клава вторить другим голосом, а мама завжди бере найвищі інтонації – вона виводить... Я здалеку впізнавав її голос, їдуть колгоспниці з поля бречками і співають, мамин голос над усім хором... [...]

Та й пісні в того удовиного тріо були якісь давні-давні, ніби з глибини віків – народні. Нині таких і не чую ніколи...

Згадую, мама не раз починає пісню: «Полюбила ж опитана... в нього кудрі в три ряди».

– Мамо! – гукаю з печі, – не опитана, а капітана...

– Іди к бісам, сиди отам і мовчи! – та й знову: «Полюбила ж опитана...».

І в Т. Шевченка, у його творах, стрічав оте – «копитана». Виходить, думаю собі, мама була правою, в давнину так і говорили? І ще та й ще пісні різні, ніби з глибин народної пам'яті – сам народ співає.

Тож нам, нині сущим, варто записувати знакові події і їх учасників. Бо забудеться, забудеться...

А з цих окремих подій, які бачимо і переживаємо нині ми, складається історія. І прийдешні після нас не побачать і не визнають цих подій. Отак і співи того народного тріо...

Уривки

ПОДЯКА ДОБРОЧИНЦЯМ

«Наша віра» від редакції та усіх читачів складає щире подяку благодійникам, котрі своїми внесками посприяли випуску цього числа: отцю Василю Пишному і парафіянам Церкви Святої Покрови села Рубанівське на Січеславщині, Наталії і Георгію Рогожиним, Н. Різник, Марії і Оксані Шевченко, Анатолію Годзику, В. Ф. Рабчинок та тим, які не побажали бути названими.

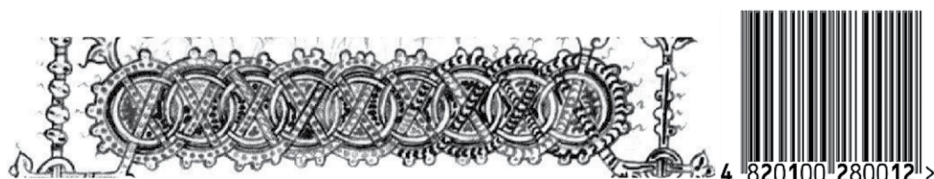
Передплатуйте газету

У кожному поштовому відділенні можна передплатити газету «Наша віра», індекс **61671**.

Газета містить актуальні матеріали з релігії та історії, богословські, філософські, літературознавчі та публіцистичні статті. В кожному числі є сторінка для дітей та юнацтва.

Передплатіть газету собі та подаруйте передплату друзям.

Засновник
і видавець –
колектив
Редакції газети

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР
Раїса ЛИША

ДИРЕКТОР
Орина СОКУЛЬСЬКА

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ: Раїса ЛИША, Олександр ТКАЧУК, Олесь ШЕВЧЕНКО, Василь ОВСІЄНКО, о. Іван РИБАРУК, Олександр СУГОНЯКО, Тарас ЧОРНОКОЖА, Тамара ОГДАНСЬКА.

ВІДПОВІДАЛЬНИЙ СЕКРЕТАР-ОРГАНІЗАТОР: Ольга КАВУН
Комп'ютерна робота: Лесі МАЧАЧІ

Зайти: вул. Межигірська, 21, 04071

Для листів: Україна-Ukraine, 01001, Київ-1, а/с283.

E-mail: nashavira@ukr.net; <http://www.nashavira.ukrlife.org>

Телефон-факс: 425-68-06

Наш розрахунковий рахунок: 26004001282001, МФО 300142 в УКРІНБАНКУ
Ідентиф. код №22893760

Підписано до друку 12 листопада 2015 р.